PARÓLA

XXVI. évfolyam A közösségi fejlesztőmunka folyóirata 2017/2. szám

25 éves a szociális és közösségi képzés a Pécsi Tudományegyetemen

Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok II.

Részvételi színház és közösség

Közösségben élni mindannyiunk joga!

Tartalom

25 éves a szociális és közösségi képzés a Pécsi Tudományegyetemen 2

A jövő kívánatos szakmai irányai 2

A közbizalom újraépítésének esélyei a helyi társadalomban 6

Nemzetközi konferencia Pécs, 2017. április 6-7. - Program 9

Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok közösségeket érintő radikális mértékű változásokban II. 11

Részvételi színház és közösség 20

Közösségben élni mindannyiunk joga! 24

MEGJELENT! *Közösségfejlesztési gyakorlatok* 28

PAROLA. Felelős kiadó: Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona

Tördelés: Sain Mátyás

Címlapfotó: Gyemi Ildikó (KÖRFESZT 2015, Kunbábony)

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén: kofe@kkapcsolat.hu

25 éves a szociális és közösségi képzés a Pécsi Tudományegyetemen

A jövő kívánatos szakmai irányai

Vercseg Ilona

Köszöntés

25 év fontos határkő, alkalmas az összegzésre és a jövő kívánatos szakmai irányainak átgondolására.

A JPTE-n 1994-2000-ig tanítottam közösségfejlesztést, nappali tagozaton, 2,5 éves fő szakirányban. Az itt töltött évek emberi és szakmai szempontból egyaránt jelentősek voltak számomra, s az itt végzett tantervfejlesztési munka nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 2011-ben az **ELTE TáTK-n** meg tudtuk alapítani és be tudtuk vezetni a **Közösségi és civil tanulmányok Mesterszakot**.

E szak létezése nem csak egy alakuló szakma korábbi erőfeszítéseinek megkoronázását jelenti, de demonstrálja azt is, hogy a modern közösségiség és a civil társadalom korunkban nagymértékben fedik egymást. Ez azt jelenti, hogy **a modern közösségiség lényegét ma a civil társadalom fogalma fejezi ki a legadekvátabb, tehát a lényeget tükröző módon, mert szintetizálja a modern ember látszólag egymásnak ellentmondó két alapvető szükségletét: a valahová tartozás és a szabadság igényének egymás mellettiségét.**

A civil társadalom **kulturális közege** a közösség. Míg a civil társadalom számos globális elemet tartalmaz, addig a helyi közösségben létrejövő civil társadalom az ott honos helyi kultúrát fogja egyfelől elsajátítani-alkotni-képviselni, s ugyanakkor magában hordozza a helyi kultúrán túli, **globális elemeket** is.

Bognárné Erdős Márta tanszékvezető felkérésében adott egy izgalmas szempontot a mai előadásomhoz, s ez a mai körülmények között dolgozó segítő-fejlesztő szakemberek **autonómiája.**

Az autonómia kérdése meglehetősen összetett, megléte vagy hiánya számos külső és belső tényezőtől függ.

Külső, társadalmi, globális tényezők:

- a demokrácia megléte vagy hiánya,
- a jóléti rendszerek válsága,
- gazdasági válság,
- egy szakma legitimációja, társadalmi súlya és hasznossága, következésképp támogatása stb.

Belső, a foglalkozási csoporton belüli tényezők:

- kinek a megbízásából dolgozik a szakember,
- mennyire használja ki az adott munkatársi gárda az általa elérhető szabad mozgásteret,
- mennyire képes innovációra,
- mennyire képes a döntéshozatal befolyásolására,
- mennyire képes a más intézményekkel való együttműködésre stb.

Mindebből az következik, hogy autonómiánk gyarapítása egyaránt függ attól a kontextustól, amelyben dolgozunk és tőlünk, szakemberektől is. A jövő kívánatos szakmai irányait elemezve megmutatkozik, hogyan növelhetjük az autonómiára való képességünket.

A jövő kívánatos szakmai irányai

Felvázolok tehát két, a **konvergencia** és az **autómia** forgatókönyvével megjelölt, a közösségfejlesztés előtt járhatónak tartott utat.

(I) Konvergencia

A konvergencia forgatókönyvet, vagyis **a dolgok egy irányba történő közeledése** iránti igényünket számos nem kívánatos jelenség váltotta ki, pl. az, hogy

- a közösségfejlesztés által használt **kulcsfogalmakat számos szervezet és intézmény használja** és félő, hogy üzenete, nyelvezete általánosságokba fullad.
- Nem igazán kívánatos jelenség, s félő, hogy a jövőben fokozódni is fog, **a közösségfejlesztés elbürokratizálódása**, tehát a nagy-projektekkel való küzdelem.

- Sok jel árulkodik arról is, hogy **a közösségi beavatkozásra vállalkozó szakemberek nincsenek eléggé felkészítve a szervezetekkel, koordinációs testületekkel való munkára, mert az másfajta készségeket kíván, mint a közösségekkel folytatott munka.**
- A **vezetési (menedzsment) ismeretek és készségek fejlesztésével sem állunk jól,** s ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy sok gyakorló szakember nem tud ellenállni a támogatók nyomásának és készséggel veti bele magát az általuk felkínált projektek szervezésébe, hisz az új kihívások kezeléséhez nem ért.

A konvergencia-forgatókönyv indokolttá teszi a közösségfejlesztés **bevonódását szakmaközi stratégiák elkészítésébe és megvalósításáb**a, mert ezáltal képes terjeszteni a közösségfejlesztés alapelveit és elősegíteni azok megvalósulását. Ehhez a **szakmaköziség** további erősítésére van szükség.

A szakmaköziség erősítése

A közösségfejlesztés a legkülönbözőbb civil társadalmi kezdeményezéseket erősítheti meg a maga eszközeivel, történjenek azok a környezetvédelem, az ifjúsági munka, a közösségi művelődés és a felnőttképzés, a szociális munka, egészségügy, kisebbségi érdekek érvényesítése (bevándorlás, rasszizmus és diszkrimináció), a jogvédelem és a társadalmi kontrollfolyamatok, a város és vidékfejlesztés, az építészet és örökségvédelem, a partnerség-építés és a helyi demokráciafejlesztés, a foglalkoztatás, szociális gazdaság és a közösségi alapú gazdasági folyamatok stb. terén.

- Fontos, hogy a közösségfejlesztés **kidolgozza interdiszciplináris együttműködési stratégiáját** és azt, hogy **mit tud ajánlani a szakmák és intézmények társadalmasítása érdekében**.
- A közösségfejlesztő szakma fejlődése és társadalmi pozíciójának megerősödése szempontjából viszont egyformán fontos az is, a más beavatkozási-segítő területeken alkalmazott beavatkozások és tapasztalataik **vissza is térjenek magához a közösségfejlesztéshez, s elemzésük beépüljön a szakma elméletébe és módszertanába**. Ha ez nem történik meg,
  - a közösségfejlesztés egyre parttalanabbá és erőtlenebbé válik,
  - hozzáértése erodálódik és
  - a minőségi szakmai munka védelme sem lesz biztosítható.

(II) Autonómia – Önrendelkezés, a szakemberek rugalmassága és függetlensége

A szakemberek **rugalmassága** a civil társadalom kontextusában minden korábbinál nagyobb szerepet kap. Miből is áll ez?

- Gyors alkalmazkodás a strukturált helyi közösség valamennyi szegmenséhez;
- a nyitva hagyott helyzetek, befejezetlen, megtorpanó cselekvések elviselése, tűrése;
- az érlelődési idők kivárása (nincs sürgetés, eredményességre késztetés!), de van ezzel egyidejűleg állandó késztetés, inspiráció a további önszerveződésre.

Mindez értékrendbeli (elméleti) megalapozottságot, a közösségfejlesztésbe vetett mély meggyőződést, önismeretet, a módszerek sokaságának ismeretét és kísérletező hajlamot, nyitott és közösségi szakmai tudást kíván meg a közösségfejlesztőtől.

A szakemberek függetlenségének mértéke mindig is kritikus feltétele volt a közösségfejlesztésnek, és ez erőteljesen összefügg a közösségfejlesztést megrendelő és fizető szervezetek céljával és prioritásaival. A fő kérdés számunkra ugyanis az, hogy kivel legyen lojális a közösségfejlesztő?

Az állami alkalmazottak esetében ez egyértelműnek látszik. Igaz ugyan, hogy ők a fizetésükön kívül alig rendelkeznek költségvetési keretekkel, s egyre inkább rá vannak szorítva arra, hogy az állami költségvetést pályázati forrásokkal egészítsék ki, s ezzel bizonyos autonómiát is kivívhatnak maguknak – mégis, a "biztos állásnak" két, szinte kivédhetetlen káros következménye is van mind a civil társadalom, mind a szakmai fejlesztés számára:

- ellenérdekeltség az innovációban (minek, ki várja el?) és
- lojalitás az alkalmazó-fenntartó intézménynyel/önkormányzattal.

Az állami alkalmazottak esetében a legproblematikusabb a civil társadalommal folytatott munka, mert bár a közösségfejlesztés alig rendelkezik még ilyen álláshelyekkel, más segítő szakmákon jól megfigyelhető és elemezhető ez a viszony.

- A civil társadalom változást akar – az állami szektor megértést és kritika nélküli együttműködést (szolgáltatás, kiszerződött munka);
- a civil társadalom konfliktusokat gerjeszt, hiszen változást akar – az állami szektor konfliktus nélküli fejlesztést akar;

- a civil társadalom beleszólni akar, az állami szektor nem tud mit kezdeni a beleszólással, mert egyedül akar dönteni stb.

Az olyan (relatíve) új segítő szakmákban, mint amilyen a közösségfejlesztés is, állandóan mozgásban lévő természetük miatt, a szakembernek a hagyományos szakmáknál nagyobb önállósága, **szabad mozgástere** van, amelyet ő tölthet ki, még akkor is, hogy ha egyes szakemberek az innovációtól való ódzkodásuk okán gyakran arra hivatkoznak, hogy a főnökük mást vár el tőlük.

Hogy ki kivel lojális, az függ attól is, hogy **kivel akar** lojális lenni. Minden struktúrában vannak szabad mozgásterek, csak ezeket nem mindig akarjuk vagy merjük betölteni. Először is azt kell tehát tisztáznunk, hogy mi hol állunk – értékeink, alapelveink! –, mert ez alapvetően határozza meg szerepfelfogásunkat, és a mozgásteret is, amit kitöltünk.

A függetlenség szempontjából azok a megoldások tűnnek a legegészségesebbnek, amelyekben a szponzoráló szervezetek (manapság az EU, a nemzeti és a helyi önkormányzat, az üzleti szektor adományozói és civil adományozó alapok) a helyi közösségi fejlesztésre min. 3, de inkább több évre szóló **konzorciális működést** szerveznek. A partnerek közül senki nincs meghatározó fölényben, több segítő szakma képviselőit is alkalmazzák a programban, s a döntések közös bölcsesség eredményei. Ezek az együttműködések, közép és hosszú távra alapított helyi programok másik fontos előnye az, hogy kizárják a gyors és nyersen eredményérdekelt, projekt-szemléletű munkákat is és helyette **folyamat-jellegű,** hosszú távon kibontakozó, de meggyökeresedő és fenntartható eredményeket érnek el.

A közösségfejlesztés szolgáltatássá degradálódásának és üzletesedésének veszélyére a lojalitás kapcsán is fel kell hívnunk a figyelmet. A szakma érdekképviseletének erőteljesebb biztosítása mellett a nemzeti és európai társadalomfejlesztési politikák befolyásolása is szükséges ahhoz, hogy **a közösségfejlesztést igénybe vevők** – tehát a megrendelők – ne elsősorban a kormányzati és üzleti szektorból, hanem a helyi, kistérségi és regionális fejlesztésekben részt vevő **közösségekből kerüljenek ki.**

A rugalmasság és a függetlenség előtérbe helyezése és az ilyen szakemberek alkalmazásának keresése másfajta, **nem szolgáltató típusú**, hanem **katalizáló munkára** történő kiválasztódást eredményez, s mindez visszahat a szakemberek kiválasztódására és képzésére is.

A lojalitás kapcsán azt is fontos hangsúlyoznunk, hogy az önrendelkezésre szükség van abból a szempontból is, hogy a közösségfejlesztés **a saját tiszta értékei és módszerei** szerint működhessen, sőt, ezeket megtartva tovább is fejleszthesse azokat.
Ez annyit jelent, hogy

- a változásokat képes legyen alulról megszervezni;
- az alapvető elméleteket, bármily sokféleképpen tagolt is egy helyi közösség, képes legyen érvényesíteni, hisz az egyenlőség, a sokféleség és az együttműködés elvei lehetőséget adnak a gyakorlati megvalósításra.

A legjobb forgatókönyv a helyi, nemzeti és nemzetközi szintű, a civil társadalomban gyökerező, mozgalom-orientált közösségi munka.

A mozgalmi jelleg erősítése

A közösségek és civil társadalmuk megerősítésének leghatékonyabb eszköze a közösségi és civil mozgalmak indukálása, mert **ezek nélkül a közösségi munka eseti és kis hatást kifejtő** tevékenység marad.

Tudnunk kell azonban, hogy a mozgalmakat nem a közösségfejlesztőknek, hanem kezdeményezésük hatására az érintetteknek kell szervezniük. Hogy ez sikerülhessen, ahhoz a közösségfejlesztőnek szakmai segítséget kell nyújtania (képessé válás segítése, képessé tétel).

A közösségi, tehát **a közjó érdekében generált mozgalmak** kérdése mind a nemzeti, mind az európai civil társadalom fejlődésének egyik kulcskérdése, de fontos kérdés a közösségfejlesztő szakma pozíciójának erősítése szempontjából is, mert a mozgalmak ereje és hatása visszahat a közösségfejlesztésre magára is.

A változás megragadása

Hosszú időbe telik, amíg egy szakma kialakítja a maga hármas irányú megközelítéseit:

- együtt dolgozik a helyi csoportokkal,
- a nagy szakmai (mindhárom szektort képviselő) szervezetekkel és
- szakmapolitikai kérdésekben a döntéshozókkal.

Mindezekhez nem a rövidtávú lehetőségekkel kell csak foglalkozni, hanem a szakmának **ki kell alakítani a kapacitását az újonnan felbukkanó témák, változó paradigmák elemzésére**, a célból, hogy a közösségfejlesztés magába tudja fogadni azokat és új kérdéseket tudjon megfogalmazni.

A közösségfejlesztést körülvevő klíma is állandóan változik a változó világban, s e változások lényegének megértése és megragadása a szakma fennmaradásának és fejlődésének záloga.

Az egyensúlyozás művészete

Tisztán látható, hogy a közösségfejlesztés az egyensúlyozás művészete is, mert egyensúlyoznia kell a társadalmi-közösségi-civil és a szakmai önérdek között, szakmák és szakmapolitikák között is. Mindez nem csak felveti, de meg is erősíti **a szakmán belüli és a szakmák közötti szervezettség és együttműködés** kérdéseit.

Mindezek megvalósítása természetesen sok egyenetlenséget, országonként különböző megoldási variációk sokaságát kiváltó munka és elismerjük, hogy meglehetősen ambiciózus napirend is, de hiszünk abban, hogy ez fogja fenntartani a közösségfejlesztés és a civil társadalom küzdelmét a megújuló és társadalmilag igazságosabb közösségekért.

Ehhez kívánok sok erőt, elkötelezettséget és sikeres következő 25 évet!

Pécs, 2017. április 7.

vercseg@kkapcsolat.hu

25 éves a szociális és közösségi képzés a Pécsi Tudományegyetemen

A közbizalom újraépítésének esélyei a helyi társadalomban

Péterfi Ferenc

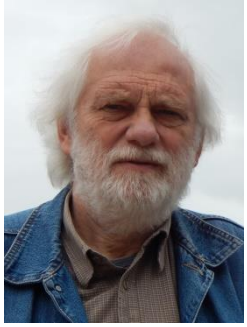

Elöljáróban a társadalmi tőke értelmezésének a hazai közösségfejlesztésben való megjelenésére utalok.[1] Arra, hogy bár sokféle iskolája, megközelítése ismert ennek a fogalomnak, abban szinte valamennyi szakértő egyet ért, hogy azt az emberek hozzák létre, társadalmi kapcsolataikkal, különféle csoportokban való *részvételük* formálása közben. Legfontosabb jellemzői a *hálózatok*, a *kölcsönösség* és a *bizalom.* És miközben a legtöbb tőkeféle használata során fogy annak a mennyisége, a társadalmi tőke esetén azonban ezzel ellentétes folyamat a jellemző, használatával éppen, hogy növekszik annak a „mértéke". Putnam egyesen úgy fogalmaz: „A bizalom megolajozza a társadalmi életet."

A társadalmi tőkéhez kapcsolódó ***közbizalom*** egy társadalom állapotának fontos mutatója. A személyközi kapcsolataink mellett meghatározó a társadalomban a bennünket körülvevő, *köz- és politikai intézményekhez, szervezetekhez való viszonyunk*, a fogalom az ezekbe helyezett bizalmunkat jelenti. Mi, közösségfejlesztők, 10 éve vizsgáljuk országosan (legutóbb 2015-ben tettük ezt), hogy milyen a *közbizalom* hazai állapota, s milyen módon/mértékben változik az évek során az intézményeinkkel kapcsolatos közbizalom szintje.

A szúrópróba szerű vizsgálatainknak most csak két fő kérdésére térek ki röviden. Az egyik kérdés, hogy mennyire bízik meg a kérdezett a felsorolt hazai intézményekben:

Mennyire bízik meg...?

	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	1-4 átlagos értékek (1=egyáltalán nem, 2=nem nagyon, 3=eléggé, 4=nagyon)									
a civil- nonprofit szervezetekben?	n.a.	2,8	2,4	2,5	2,4	2,4	2,6	2,6	2,6	2,8
a rendőrségben?	2,3	2,5	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,5	2,6
az egyházakban	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4
az önkormányzatban?	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,5	2,5	2,5
az igazságszolgáltatásban?	2,4	2,4	2,1	2,2	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3
a parlamentben?	2	1,9	1,7	1,6	1,8	1,6	1,5	1,6	1,7	1,6
a politikusokban?	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5
a közigazgatási intézményekben?	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	2,4	2,4	2,3

Ezzel a felméréssel kapcsolatos részletes elemzéseinket korábban bővebben kifejtettük,[2] most annyit összefoglalóan – amint a táblázatban is látszik –, hogy az utóbbi 4 évben a civil-nonprofit szervezetek szerepelnek a bizalmi lista élén, de a legutolsó vizsgálatunkban ennek a mértéke erőteljesebb volt a korábbinál.

Mennyire bízik meg a civil - nonprofit szervezetekben?

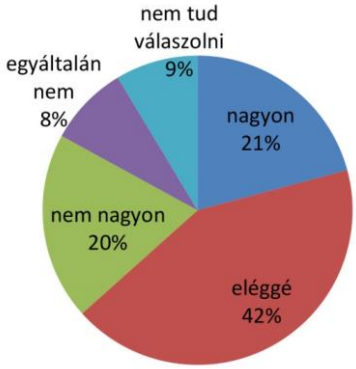

[1] Az itt leírtak a Pécsi Tudományegyetemen lezajlott konferencián hangzottak el, amelyet a szociális képzés ottani megkezdésének 25. évfordulójára rendeztek

[2] https://hu.scribd.com/doc/305716186/Kozbizalom-2015-ReszvetelHete, Péterfi Ferenc: A súlyok és ellensúlyok aránytalansága – A civil társadalom esélyei az egyensúlyát veszített és bizalomhiányos társadalomban. Megjelent A civilek hatalma c. tanulmánykötetben Szerk.: Antal Attila. Noran Libro Kiadó 2016. 187. old.

A másik végpont – ezt mélyponti stagnálásnak nevezzük –, a parlament és a politikusok elképesztően negatív megítélése. (Bár ez utóbbi a nemzetközi gyakorlatban sem ismeretlen, de ennek hazai mértéke különösen elgondolkodtatja az elemzőt.)

Összefoglalva a táblázatból kiolvasható trendeket, láthatjuk, hogy nagyon alacsony a közbizalom szintje általában, de ezeket az intézményeket tekintve konkrétan is (a biztatóbb civil szervezeti megítélés ellenére), ami a közösségi- közösségfejlesztői munka számára komoly „kihívást", nehézségeket jelent.

E vizsgálatok másik fő kérdése arra irányul, hogy milyen esélyét látják az érintettek a lakóhelyi környezetükben – tehát a helyi társadalomban – annak, hogy hatással/befolyással tudnak lenni annak alakulására.

Mit gondol, tud valamilyen befolyással lenni a lakóhelyét érintő döntésekre?

	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
határozottan	6,7	8,1	8,0	7,4	9,5	7,6	8,6	7,9	8,5	8,9
valamennyire	29,1	30,6	30,2	28,5	30,0	25,3	27,4	27,5	27,8	32,1
nem nagyon	36,6	36,3	32,6	34,3	35,1	39,5	37,1	35,7	32,2	32,8
egyáltalán nem	23,8	21,3	22,9	23,6	19,6	21,0	19,6	16,8	19,3	14,6
nem tudja	3,8	3,6	6,2	6,2	5,9	6,6	7,3	12,1	12,3	11,6
összesen	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100	100

Fontos kiemelni a 2015-ös jelentésből a másik változást, hogy a ***helyi befolyással*** kapcsolatos ***esélyeket*** sokkal optimistábban látják a megkérdezettek a korábbiaknál. Itt hivatkozunk arra is, hogy az előző összesítésből, az intézményekkel kapcsolatos bizalom tételei között látható volt, hogy az önkormányzatok még a viszonylag elfogadottabbak között szerepeltek.

Kérdés, hogy – a civilek javuló megítéléséhez kapcsolódva – a helyi cselekvési kedvet, annak esélyeit is *„magával húzza-e" a befolyás javuló megítélése*?

Itt, a lehetőségeket keresve, Gergely Attila egy korábbi tanulmányára hivatkozunk, aki „Intézmények építése a helyi közösségekben"[3] című írásában a közösségi fejlesztőmunkáról, azon belül is a fejlesztői szerepről ír. Hangsúlyozza: „Az, hogy a szóban forgó *gyakorlatban a helyi közösségek kezdeményezőképességének belülről, a közösség saját erejéből való helyreállítására* kívülről kiképzett és alkalmazott fejlesztőkön, szervezőkön keresztül, mintegy központilag tesznek kísérletet, jól mutatja, hogy a *szervező egyszerre külső változások közvetítője és a feldolgozásukhoz szükséges* (belső P.F.) *helyi energiák létrejöttének meggyorsítója…"*

A mai társadalmi-gazdasági krízis a kultúra és a szociális munka jelentős megújításával kezelhető. Meggyőződésünk, hogy az igazi változásokhoz, a helyzet kezeléséhez a „hagyományos" rendszereken (pl. szociális, vagy művelődésszervezői intézményrendszeren és szaktevékenységen) kívüli – azaz ***szakmaközi*** - ***megközelítésekre és cselekvésekre*** van szükség. Az olyan területeken, mint a szegénység, kirekesztés, kisebbségek ügyei; a fiatalok korosztályának lehetetlen helyzete; az egyre szélesedő idős korosztály helyzete; a vidék, a falu és falusi életmód esélyei; a város, a városi életfeltételek és társadalmi folyamatok – elsősorban közösségi megoldások kidolgozásával, fejlesztőmunkával lehetünk eredményesek.

Szembe kell nézzünk azzal a ténnyel hogy ***nincs*** az adott kérdésben általában használhatónak számítható, ***egyetlen makro-szintű, tehát sztenderd megoldás.*** *Azt is látjuk, hogy a társadalmi integráció kezelésében segítő szerepekre* – ilyen feladatot végző szakemberekre – *van szükség. Tapasztalatunk szerint sokat ártott az elmúlt időszakokban az ellátás egyoldalú megvalósulása, a közösség belső erőforrásainak figyelmen kívül hagyása*.

Legnagyobb a valószínűsége a sikeres beavatkozásnak, ha szakmaközi, azaz *több szakterület együttműködéséből* kifejlesztett programmal történik a cselekvés. A társadalom *strukturális problémái*t – így pl. a szegénységet is – csak ***átfogó, és rendszerszerű beavatkozásokkal*** lehet a megoldás irányába terelni.

[3] Gergely Attila: Intézmények építése a helyi közösségekben Parola füzet, Közösségfejlesztők Egyesülete 1991.
„A fejlesztő egyszerre külső és belső ágens: egyrészt *a tágabb világ átalakulási folyamatainak közvetítője*, másrészt a társadalom érdemi átalakításához nélkülözhetetlen *helyi közösségi kezdeményező erő és cselekvőképesség fejlesztője*."

Ezek alapján a *lehetséges beavatkozási módok a változások eléréséhez egyidejűleg több szinten kell történjenek:*

I. szint: ***A nagy, központi programok,*** amelyek nélkülözhetetlenek - de nem elegendőek.

II. szint: ***Helyi, egyedi, helyhez igazított, „odavaló" megoldások megtalálása, kimunkálása*** – az ilyen helyi programok támogatása.

III. szint: *Nélkülözhetetlen a segítő szakmák, közösségi segítők elérhető közelségének* ***– közösségi munkásoknak a hálózata.***

Ők azok, akik: *kommunikációs hidat*, segítő *támaszt*, a *saját*/közösségi *utak megkeresésének támogatását* tudják nyújtani a helybelieknek (lehetnek szociális-, művelődési intézmények alkalmazottai, egyházak tagjai, egy közösség spontánul kialakult karizmatikus szereplői, civil szervezeti aktivisták). Ők segítenek *a helyi (belső) források feltárásában*, *kibontásában*, megtalálják *a helyi közösségekben a felszín alatt szinte mindig létező* – de gyakran megbúvó *kapcsolati hálózatokat*; *közvetítik a külső változásokat.* (Vö.: Gergely Attila: *„a szervező egyszerre külső változások közvetítője és a feldolgozásukhoz szükséges helyi energiák létrejöttének meggyorsítója…")*

Mindezekkel együtt, ők azok, akik (ha elég felkészültek és rátermettek) ***felkeltik a közösségben a változtatás – változás iránti szükségletet.***

Ismét visszatérünk a korábbi állítsunkhoz: legnagyobb a valószínűsége a sikeres beavatkozásnak, ha szakmaközi, azaz *több szakterület együttműködéséből* kifejlesztett programmal történik a cselekvés.

Itt hangsúlyozzuk a közösségfejlesztői munkában fontossá váló *szomszédsági* szerveződések, a szomszédsági egység jelentőségét. Az a lakóközösségi „méret", amely lakóinak tudatában *áttekinthető, átélhető, megélhető egység*ként rajzolódik ki. Ez a tagolás arra épít, hogy sikerül *az emberekben felkelteni az összetartozás, az otthoniasság érzését és a felelősségtudatot.* Kölcsönösségen alapul – amilyen pl. kölcsönös támogatás és segítés, gondozás-ápolás, a károk helyrehozása, vigasz és bátorítás, védelem és biztonság. *A szomszédsági kapcsolat egyik eleme egyfajta „csereviszony"is,* amelyben a viszontszolgálatra nem azonnal és nem megállapított becsérték szerint kerül sor. Mindezekből egyértelműen következik, hogy *a szomszédsági fejlesztőmunka* ***kölcsönös bizalmat feltételez.***

Itt térünk vissza az előadás elején emlegetett *bizalom megteremtésére* (egy alapvetően bizalmatlan világban), ami talán ebben a dimenzióban: *a szomszédságban kínál valódi esélyeket.* Az *együttműködés* reálisabb esélyét – jó ügyekben akár még a különféle pólusok közötti szereplőknek, köröknek a számára is. Hiszen *a közös cselekvés* (felelősségvállalás) *kommunikáció*val jár –, ami felülírhatja az egymásról kialakított előítéleteket.

Kiemelt jelentősége van ebben a különféle szereplők közötti *folyamatos párbeszédnek*. Tapasztalataink szerint pl. a közösség tervezési folyamatok során gyakran megteremtődnek a különféle érdekek egyeztetésének a lehetőségei. Az ilyen egyeztetési folyamat megteremtheti a belátást, a *vélemény változtatásának „hajlékonyságát"* azokban is, akiknek valamiért nem realizálódik az eredeti szándéka egy közösen végigvitt folyamatban. Akik így gyakran a végső eredményt mégis a sajátjuknak tekintik.

Legvégül a ***folyamatos nyilvánosság*** feltételéhez érkeztünk. A közösségi folyamatokban ennek kiemelt a jelentősége: Ebben lehet különösen fontos annak a tudatosítása, hogy mi köt bennünket össze. Erős hatású lehet *a belátás – újraértékelés nehéz vívódásainak* a bemutatása, azoknak a nyilvánosságban megjelenített példáival. Különös figyelmet érdemes fordítani a rivalizálás veszélyeire, amely jó eséllyel a megosztáshoz vezető út veszélyeit is jelentheti.

Hogy a közbizalom hogyan változhat ebben a mai világban, amikor minden ennek ellenkezőjéről szól, abban bizonytalan vagyok, de hogy a cselekvéseinknek helyben van igazi relevanciája és esélye, abban erősen bizakodom. Meg, nem cselekedni – az egy más világ, nem a közösségfejlesztésben elkötelezetteké.

ferenc@peterfi.net

25 éves a szociális és közösségi képzés a Pécsi Tudományegyetemen

Nemzetközi konferencia Pécs, 2017. április 6-7. - Program

Április 6. (csütörtök)

9:00-13.00 - Poszter szekció Vargha Damján Konferenciaterem előcsarnokában (Pécs, Ifjúság útja 6.)

9:30-10:00 - Köszöntők a Vargha Damján Konferenciateremben

10:00-12:00 - Meghívott vendégek előadásai

- Prof. Tomi Gomory, FSU College of Social Work

10:40-11:00 Kávészünet

- Dr. Kaló Zsuzsa, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
- Dr. Albert-Lőrincz Csanád, PKE Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

12:00-13:30 - Ebédszünet

13:30-15:00 - Párhuzamos szekciók

Gyermekvédelem I. – szekcióvezető: Dr. habil. Szöllősi Gábor – H előadó (Ifjúság útja 6.)

Előadók:

- Takács Imre - Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete
- Bíró Andrea - Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat
- Nagy István - Esztergár Lajos Család-és Gyermekjóléti Szolgálat és Központ
- Horváth András – Élményzóna Egyesület
- Raffael István – PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék

Iskolai szociális munka – szekcióvezető: Boros Julianna – Rókus utca 2. - 316-os terem

Előadók:

- Csovcsics Erika - Budai Városkapu Általános Iskola és AMI
- Gergál Tímea – Iskolai Szociális Munkások Egyesülete
- Propszt Emma - Zipernowsky Károly Műszaki Szakközépiskola

Hagyomány és átmenet. Szociológiai kutatások Pécsett – Rókus utca 2. – 309-es terem

15:30-17:00 - Párhuzamos szekciók

- Gyermekvédelem II. – szekcióvezető: Dr. habil. Szöllősi Gábor – H előadó (Ifjúság útja 6.)

Előadók:

- Takács Imre - Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete
- Bíró Andrea - Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat
- Nagy István - Esztergár Lajos Család-és Gyermekjóléti Szolgálat és Központ
- Horváth András – Élményzóna Egyesület
- Raffael István – PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék

Addiktológia/klinikai szociális munka - Szekcióvezető: Prof. Tomi Gomory – Rókus utca 2. – 316-os terem

Előadók:

- Dr. habil. B. Erdős Márta, PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék
- Budán Ferenc, Szigetvári Kórház Addiktológiai Rehabilitációs Osztály
- Kárpáti Tamás, Mérföldkő Egyesület
- Prof. dr. Kelemen Gábor, PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék

17:30-19:00 - Kerekasztal beszélgetés a képzések múltjáról, fejlődéséről és jelenéről - Rókus utca 2. – 316-os terem

19:00 - Alumni találkozó és batyus buli a Rókus utcai M épület 316-os termében.

Április 7. (péntek)

Szekciók és előadások a **Kari Tanácsteremben** (Ifjúság útja 6.)

8:00-10:00 Területfejlesztés és szociális gazdaság - szekcióvezető: Dr. habil. Juhász Gábor

Előadók:

- Boros Julianna - PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék
- Nyikos Attila - Széchenyi Programiroda NpKft

10:30-12:00 Előadások a közösségfejlesztés témakörében

- Prof. dr. Vercseg Ilona - Közösségfejlesztők Egyesülete
- Péterfi Ferenc - Közösségfejlesztők Egyesülete

12.00-13.00 Ebédszünet

13.00-15.00 Közösségfejlesztés, közösségi értéktár - szekcióvezető: Knyihár Éva, szociális munkás, közösségfejlesztő

Előadók:

- Dr. Arapovics Mária, PhD. - ELTE TÁTK
- Boros Julianna - PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék
- Kovács Orsolya - Szaporcai Cifraház

PTE BTK TKI Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék és PTE BTK TMI Szociológia Tanszék

Fotók: Pécsi Tudományegyetem honlapja

Közösségfejlesztői szerepfelfogások és munkamódok közösségeket érintő radikális mértékű változásokban II.

Kovács Edit

A cím egy kötetnyi terjedelmű szakdolgozaté, melyet a szerző az ELTE TáTK Közösségi és Civil Tanulmányok MA szakán végzett tanulmányainak zárásaként írt. E munkából két fejezetet teszünk közzé, a IV. fejezet a Parola 2017/1. számában jelent meg, a VI. fejezetet pedig most, ebben a számban. *A szerk.*

KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐI CÉLOK ÉS LEHETSÉGES PROTOKOLL(OK) KÖZÖSSÉGEKET ÉRINTŐ KRITIKUS HELYZETEKRE

A közösségfejlesztés európai szakmai hálózata[4] az elmúlt években magának és szakmai partnereinek is feltette azt a kérdést, vajon a közösségfejlesztésnek milyen jelentősége és hozzájárulása jelenhet meg különböző társadalmi kontextusokban, különböző közösségekkel végezett munkák során, mely domináns ügyekkel találkozik, dolgozik, vagy kellene dolgoznia. Minden hálózati tag országában markánsan köszönt vissza az egyenlőtlenség, a kirekesztett és egyenlőtlen esélyekkel rendelkező közösségek, a szinte már kővé dermedt, befolyásolhatatlan intézményi struktúrák és a politika általános és a szakmaiság felett jelentkező túlsúlya.

Közösségfejlesztői célok

A közösségfejlesztés átfogó célja ebben a realitásban nem lehet más, mint ennek az állapotnak a megváltoztatása, a változásokhoz szükséges alapvető erőforrásokat jelentő emberek bevonása, tevékenységeik támogatása által.[5] Egységes az európai gyakorlat abban, hogy a közös célok elérésére irányuló közösségi cselekvések kollektív elemzése (tervezés-tanulás) alapvető eleme a közösségfejlesztési folyamatnak, azaz a beavatkozás célja nem kizárólag a cselekvésre, együttműködésre való ösztönzés, hanem a megértés és a tudatosítás elősegítése. Lássák helyzetüket, ismerjék egymást, ismerjék fel közös problémáikat, határozzák el együtt közös céljaikat és tanuljanak az együtt megtett útból. Ez logikusnak tűnik, mégis nem túl régi az a felismerés, hogy amikor a közösségfejlesztésben elért eredményekről beszélünk, szem előtt kell tartani, hogy az eredményeik közösségi folyamatokhoz és a közösségek által kitűzött célokhoz kapcsolódnak, azok mentén azonosíthatóak. Így hangsúlyt kapott az a szakmai törekvés, miszerint a közösségfejlesztői célokat és várt eredményeket, a munka elején, hozzá kell kapcsolni az érintett közösség szempontjaihoz, értelmezve az általuk használt terminológiákkal.

Ehhez a közösség céljait is szükséges megismerni, amely krízisek esetén átrendezettebb, mint nyugalmi állapotban. Mindegy, mi billentette ki a közösséget egyensúlyából – közösségen belüli, kívüli konfliktus, természeti csapás, gazdasági válság – az első evidens célja a biztonság, az egyensúly visszanyerése. Ez a cél viszont nem egyezik azzal, amit nyugalmi állapotban jelölne ki, így a krízis-beavatkozások célkijelölésének is szakaszosnak kell lennie.

Mi történik a közösséggel krízishelyzetben?

- Biztonságvesztés – felborul a megszokott rend az eljárásokban, a kapcsolatokban, az életvitelben, a szokásokban. Zavartság jelentkezik, óva-

[4] European Community Development Network (EuCDN), jelenleg spanyol, svéd, belga, norvég, lengyel, cseh, skót, ír, román, ukrán és magyar tagszervezetekkel

[5] „A közösségfejlesztés célja, hogy a közösségek változásokat célzó kollektív tevékenységeinek támogatásán keresztül elősegítse egy igazságos, befogadó és fenntartható társadalom felépítését.” Közösségfejlesztés Európában – Közös keretrendszer és egyetértés felé. Ajánlás a Közösségfejlesztés Európai Keretrendszeréhez és az esettanulmányokhoz értelmezéséhez. In: Parola 2014/4. KÖFE, Bp., p. 6

tosság, visszahúzódás. Jellemző a mások alaposabb megfigyelése, viselkedésükből való következtetések levonása. Ezek egyesével is komoly feszültségkeltő faktorok, s a feszültség a közösség kapcsolatrendszerének összetettségében jelentkezik;

- Bizalomvesztés – differenciálódnak a kapcsolatok, felértékelődnek a megbízhatónak ítéltek, melyek egyének és csoportok között is értelmezhetők. A bizalom-változás az emberek közötti viszonyon túl más területeken is jelentkezhet, például az intézmények (pl. önkormányzat, egyház, civil szervezet, bíróság, rendőrség), az eljárások (pl. jog), a vezetők, vagy akár az értékek felé irányultan is. Ez utóbbiak együttes értelmezési kerete a közbizalom, melynek vizsgálatai szorosan kapcsolódnak a kapcsolatminőségen alapuló társadalmi tőke mérésekhez;
- Cselekvésképtelenség – a körülmények megváltozása (mértékétől függően differenciáltan) mindenkire hat. A kiváltott hatás ezzel együtt nagyon eltérő, keveseket ösztönöz cselekvésre, az emberek többségét a passzivitás felé tolja, szélsőségesebb, vagy időben elhúzódó esetben a totális blokkoltságba;
- Vezetőigény – a váratlanul és gyorsan érkező változás megnöveli a vezető iránti igényt, ami nem tehető egyelővé az ellentmondást nem tűrő irányítás igényével. Az érintett hivatalos szervek hierarchikus működése mellett, néhány lakos is vezetővé formálódik. Krízishelyzetben az válik vezetővé, aki határozott, információkat közvetít, mások tevékenységéről is gondolkodik, rendelkezik és mindehhez kellően higgadt. Nem része ennek a felsorolásnak például az, hogy megbízható információkkal rendelkezzen. Döntő attitűd a határozottság, mely a biztonságérzet ígéretét adja bizonytalanságban.

Ezt a veszteséglistát természetesen átrendezi és kiegészíti a krízis konkrét irányultsága. Időben és intenzitásban is mást hív elő, ha közvetlen emberélet van veszélyben, ha a szociális jólét lehetőségeit éri támadás, ha a gazdasági stabilitás inog, ha a környezeti egyensúly kerül veszélybe és egészen más, ha a kulturális integritás, vagy annak folyamata sérül.

A krízishelyzetekben történő közösségfejlesztői beavatkozás végső célja nem lehet más, mint alapesetében, hiszen a változással dolgozik. Ez krízishelyzetben adott, míg alapesetben fel kell kelteni iránta az igényt, meg kell adni hozzá a bátorságot. Új közösségi minőség születéséhez legalább három területen szükséges komoly változás: szervezettség, tanulás, felelősségvállalás. Alább egy kísérlet következik arra, hogy e három feltételhez hogyan rendelhetők közösségfejlesztői célok.

a, A szervezettség elengedhetetlen feltétel a kollektív fellépéshez és cselekvéshez, valamint záloga az elért vívmányok megtartásának, fenntartásának. A szervezettség nem értelmezhető az egyéni részvétel és annak fokozása nélkül. Éppen ezért a közösség alapú krízis-beavatkozásoknak minden esetben törekedniük kell az érintett lakosok közvetlen megszólítására, a lakosok közötti párbeszéd kialakítására és ennek rendszeresítésére, különös figyelmet fordítva a peremhelyzetben élők bekapcsolására. Fontos szem előtt tartani, hogy a krízisveszélyes időszakban az emberek eltérően viselkednek, mint azt megelőzően, vagy azt követően, így ebben az időszakban csak ideiglenes struktúra kialakításának támogatása lehet cél, mely alkalmas lehet a nyugalmi időszakban való továbbvitelre, vagy mandátuma a krízisidőszakhoz kötődik. A közösség perifériáján élő, kirekesztett csoportok behívása – és bent tartása – kulcsfontosságú feladat ebben az időszakban. Jelentősége abban áll, hogy a megváltozott viszonyok, az átmeneti állapot jó időszak a nem megszokott szereplők megjelenéséhez, belépésük természetessége ekkor a legerősebb. Pillanatnyilag máshol érzékelhető a törésvonal az adott közösségben, a közös ellenség – a látható veszély – egy hajóba ülteti őket, mely állapotot onnantól már csak fenn kell tartani és meg kell erősíteni a rehabilitáció (felerősödés) időszakában.

b, A közösségfejlesztés felfogható egyfajta tanulási folyamatnak. Olyan folyamatnak, amelyben a benne lévők kompetenciái egyénileg is fejlődnek, de hatásuk láthatóan kollektív eredményekben jelentkezik. A közösség alapú krízis beavatkozás jellemzően dinamikus belépést indukál, melyben a tervezési idő a közös cselekvések javára redukálódik. Ezzel együtt ennek a munkának is célja, hogy az emberek ismeretei bővüljenek, képességek fejlődjenek, önbizalmuk növekedjen, szolidaritásuk kiterjedjen, és mindezek hasznossága tudatosuljon bennük, megteremtve a problémamegoldó gondolkodás és képesség fejleszthetőségének alapjait és persze közösségi kereteit. A cselekvésen keresztüli tanulás beágyazódásának és bővíthetőségének is feltétele a megszerzett tudás-elemek összekapcsolása.

Lengyel közösségfejlesztők[6] a kollektív cselekvés és az arra való felkészülés folyamatának mérésére részvételi értékelést javasolnak, mely tulajdonképpen az emberekkel való közvetlen közös munkát jelenti. Tudatos közösségfejlesztői szerepben a részvétel során jól azonosíthatóak a nem szándékolt, ún. specifikus eredmények, a képessé válás elmozdulásai és az egyes csoporttagok személyes fejlődése. Ezek tudatos dokumentálása mutathatja meg a közösség finomhangolású (egyénekben végbemenő) változásait is. A közösség kompetenciáinak fontos fejlődési területei: kohézió (mások tisztelete, lokális elköteleződés), önbizalom (magukba vetett hit, nyitottság, kockázattűrés, kíváncsiság), befolyás (hatni tudó állapot érzékelése), bevonódás (kapcsolat, bizalom, szükséglet, cselekvés), együttműködés (közös munka és a kapcsolatok minősége).

c, Felelősségvállalás, érdekképviselet, szolidaritás. A közösségi vívmányok garanciáját a benne résztvevők elköteleződése és felelősségvállalása adja. A közös szabályalkotás ünnepi része szokott lenni a csoportfejlődésnek, mondhatni az értékrendek, a szokások normává válásának szimbóluma. Ezek a közösségi szabályok-keretek rendre nagyon figyelmesek, mérsékeltek, toleranciára intőek, ami jó érzéssel tölt el mindenkit, nyitottságot, elfogadást üzen. Súlyát viszont a hétköznapok gyakorlata adja meg. Ez már sokkal nehezebb ügy és igényli azokat az embereket, akiknek fontosak a közösség megállapodásai, emlékeznek és emlékeztetnek rá, súlyt adva a közös elhatározásnak. Ezekben a mindennapi próbákban edződnek a csoportok a nagyobb kihívásokra. A munkamegosztás, a delegáció, a hosszabb távú tervek kivitelezése, a kiélezett helyzetekben való meg nem oszthatóság ezek a saját kis szabályok komolyan vétele mentén születnek és képek végül szolidáris mozgalmakká fejlődni, érdekképviselő csoportokká edződni, de legalább kiállni azok mellett.

A krízisellátás sztenderdjeinek értelmezése a közösségi munka területére

Markánsan elkülöníthetők az esemény bekövetkezése előtti és az azt követő feladatok. A prevenciós idő a felkészülésé, és ez inkább professzionális-, intézményi szereplőket érintő terület, maximum lakossági tájékoztatással és főként a természeti csapásokra fókuszálva. Ilyen értelemben társadalmi fókuszú prevencióról nem beszélhetünk. Krízishelyzetekben, katasztrófaeseményeknél az első időkben a döntő szerep a „katasztrófabeavatkozóké" és a közvetlen veszély, életveszély elhárításáé. Idővel egyre nagyobb teret nyernek a humanitárius segélyszervezetek és mellettük a terepen megjelenő további segítő szereplők. A közvetlen és súlyos veszély elhárítása után ismert protokollok mentén, de racionális időn belül mindenki „levonul" a területről. A közösségi fejlesztő munka megjelenése épp fordított arányban igazolható. Minél inkább lehet a megbillentett egyensúlyba került közösség tagjaival közvetlenül dolgozni, annál intenzívebb a megjelenése és nő a hatóköre.

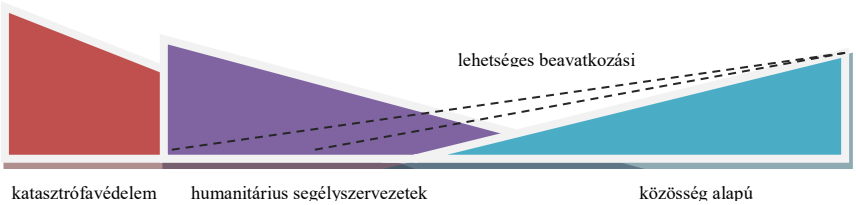

4. ábra: A beavatkozási jelenlét hangsúlyos időszakai

Mindhárom területen érdemes végiggondolni a lehetséges szerepvállalást.

Megelőzés szakasza

A megelőzés és felkészülés közösségi alapelvei az alábbi jelmondatokra is egyszerűsíthetőek:

- Ismerd meg a lakóhelyed! Tudd, kik a szomszédjaid, milyen értékeitek vannak!
- Legyen aktív kapcsolati hálód, mely a gyors mozgósítást is szolgálja!

Ezt egészíthetik ki az amerikai gyakorlatban bevett és Európában is egyre terjedő civil koordinációs csoportok felállítása és felkészítése a váratlan helyzetekre. E csoportok elsősorban a korai felismerésre, észlelésre fókuszálnak és az együttműködésre. Ezeknek a gyakorlatoknak is döntően a természeti/ipari katasztrófákra való felkészülés van a központjában, de a felkészítés kiterjed a feszültségek, konfliktusok felismerésére, szomszédi szintű kezelésére, a sérülékeny csoportokra való különös figyelemre, előzetes felmérésükre, kapcsolatépítésre, melyek ürügyet jelenthetnek a különböző csoportok előzetes kapcsolatfelvételére, a lehetséges veszélyek közös számbavételére és az elkerülő alternatívák kidolgozására. A felkészülés módszer-

[6] Pawel Jordan: Zipzár – a képessé tétel dimenziói. In: Parola 2016/2. KÖFE, Bp. 19-23. o.

tana nem tér el jelentős mértékben mindattól a megközelítéstől, ahogy például a hazai közösségfejlesztők dolgoznak, bár alapesetben nem a veszély, vagy annak érzete áll a középpontban, elismerve, hogy a veszély, vagy annak tudata átrendezi a viszonyokat és összehozza az emberek többségét.

Ilyen prevenciós felkészülés részeként értelmezhetjük az angolszász területeken elterjedt, a helyi embereket területi reprezentativitásban megszervező „Szomszédsági tanácsokat", melyek állandó párbeszédben állnak egymással, gondolkodnak a lakóterületet érintő kérdésekről, kihívásokról, s elérhető és megszólítható partnerei a helyi vezetőknek.

Más szükségletből indult ki, de több szempontból is hasonló szerepet tölt be Hollandiában, elsősorban a kulturálisan színes lakóterületen, az ún. „szomszédsági mediátorok csoportja", melyben egymással konfliktusban álló szomszédokat közvetítő szomszédokból álló – előzetes felkészített és bevált szisztéma szerint eljáró – csoport segít egymás jobb / pontosabb megértésében és egy, a megnyugtató állapot kialakítása érdekében kötött megegyezésben. Az interkulturális különbségek rengeteg apró felületet adnak a súrlódásra, melyek mindegyike mellé nem állíthatnak szociális munkást, viszont azt sem szabad hagyni, hogy a súrlódások elmérgesedjenek.

A krízisintervenció szakasza

Ez az időszak egyfajta „átmeneti szakasz", átmenet a régi és az új között. Elsődleges szerepe a stabilizálódás segítése, a veszélyeztetett állapottal való megküzdés támogatása. Mivel a krízist kiváltó okok többfélék lehetnek, így az ebben közösségi szerepet vállaló szakembereknek változatos eszköztárra van szüksége. Gyakori beavatkozási területek és módok:

- a katasztrófa helyzetben nyújtott szolgáltatások koordinációja;
- veszélyérzet-feldolgozás (támogató, feldolgozó, találkozások, beszélgetések, közösségépítő gyakorlatok, támasz-csoport, az oldást segítő művészeti akciók szervezése);
- képviselet-koordináció szervezése, a nem hivatalos (azaz a helyi) szervezetek bevonása a segélyezési és újjáépítési folyamatokba;
- konfliktus-szelídítés (resztoratív módszerek alkalmazása),
- közösségi felmérések, összeírások indítása.

A közösségi beavatkozás szakmai gyakorlatában sok nehézséget okoz az, hogy a szakemberekre olyan feladat is hárul, amelynek megoldása kompetenciáik határán van, de sürgősségük okán nem léphetőek át. Az ilyen helyzetek könnyen felőrlik az energiájukat és hosszú távon fenntarthatatlanok. Gondosan el kell különíteni azokat a feladatokat, amelyeket a civileknek és/vagy a már meglévő intézményrendszernek kell megoldania. Így a közösségi munkás, közösségfejlesztő feladata egyértelműen korlátozódhat a lakosokkal való közvetlen munkára, melyben az egyik irány a közvetítés az intézményi szolgáltatások/ellátás és az érintettek között, a másik a felhalmozódott energiák (felszültségek, tétlen erők) megszervezése, azaz a feladat nélküli, de aktivizálható lakosok bevonása és kríziskezelésben, majd a rehabilitációban betölthető szerepük kialakítása. Ennek fontos elemei:

- a bevonható helyi lakosok szükségleteinek és képességeinek felmérése;
- a közösen vállalható munka formájának, rendjének kialakítása, melynek ki kell terjednie az együttműködés formai meghatározására (tér/idő/találkozás rendje/kompetenciák, azaz ki-kit képvisel ott);
- a közösen vállalt munka feladatai és az abban való munka megosztása, aminek a legszűkebben értelmezve ki kell terjednie az intézményekkel való kapcsolattartás kialakítására, a be nem vont lakosok felé irányuló tájékoztatásban való részvételre, a szükségletek belső felmérésére, gondot fordítva a specialitásokra, valamint szükség esetén az érdekek összehangolására, s az azok artikulációja érdekében tett lépések megszervezésére;
- fenn kell tartani a csoport együttműködését, mintegy lehetőséget teremtve a következő szakaszban való komolyabb feladatok ellátására, a rehabilitáció előkészítésében való érdemi részvételre.

Katasztrofális hatású, de jellegében és kezelésében eltérő csapásokként említhetők azok a bizalomvesztési folyamatok, melyek az elmúlt években a békés (értsd: biztonságos, ismerős, kiszámítható, együttműködő, támogató) együttélés lehetőségét számolják fel hosszú időre (ha nem örökre), több konfliktusban élő, vagy fenyegetettséget, félelemkeltést elviselő településen. Azzal együtt, hogy tudjuk: minden ilyen eset hátterében elhúzódó, kezeletlen konfliktusok, rendezetlen viszonyok, már meghozott közösségi ítéletek (is) találhatók, kulcsfontosságú a gyors és a minden helyben érintettet

megnyugtatóan megszólító párbeszéd kezdeményezése és fenntartása. Az ilyen jellegű beavatkozások esetében olyan munkamegosztás kialakítása a körültekintő, melyben egyszerre tud jelen lenni a radikális szociális munka, az érzelmi oldásokat támogató alternatív művészeti és közösségi munkamódok, és a közösségszervezés.

A felvetett esetekben fontos a gyors reagálás, amely nem feltétlen jelenti azt, hogy a munkát is gyorsan kell végezni. Felerősíti és gyorsítja is talán a folyamatot a helyzet, amelyben a szereplők élnek, és amelyre jó lenne, ha felkészülve, közösen adnának választ, határoznának meg szempontokat, irányokat. Ez nem példa nélküli a közösségfejlesztés gyakorlatában, de nem is sorolható a „bevált gyakorlatok" közé. Bár a válságok természete és mérete nem enged túlzott általánosítást, egy kísérletet mégis tennék arra, hogy mik azok az elengedhetetlen lépések, melyeket az eredményes közösségi részvételt fokozó krízisintervenció feltételeinek tekintek:

1. „Közösségi intervenciós team" felállítása

Helyi és támogató külső szakemberekből álló szakmai csoport, amely minden más segítség közül a közösség alapú megoldás biztosítása mellett köteleződik el. Ez a csoportba csatlakozás legfontosabb ismeréve, de erősíti a csoportot, ha szakterületüket tekintve is több irányból érkeznek tagjai – szociális munka, közösségfejlesztés, közösségszervezés, pszichológia, művészet, építészet, jogvédelem, polgárvédelem stb. Szerepe kezdeményező, koordináló, felkészítő-megerősítő.

2. Lakossági csoport szervezése az érintett és az őket támogató környezet tagjaiból

Ez a felület az elsődleges munkaterülete a közösségi munka szakembereinek. Kitüntetett feladat a csoport megszervezése, szükségleteinek és képességeiknek feltárása, céljaik kialakítása, az azok elérése érdekében tett lépések kialakítása, az eredményességet segítő felkészítésük és a különböző tervező és döntéshozói területeken való megjelenésük elősegítése. Fontos, hogy ez a munka folyamatos, időben változatos tartalommal és fókusszal, szem előtt tartva, hogy ez a csoport minél jobban reprezentálja az érintetteket és/vagy a közösséget, illetve hogy a közösségi alapú szakmai munka elsődleges célja az ő helyzetbe hozásuk. Ennek feltétel kettős: (i) képessé kell válniuk a részvételre és a képviseletre, (ii) el kell érni, hogy erre lehetőségük is legyen.

3. Köz(össégvezérelt)testület felállítása a vészhelyzet menedzselése érdekében

Ez a testület egyesíti a szakmai, a döntéshozói és a lakossági csoportok képviselőit, ez utóbbit vagy már meglévő civil közösségek megerősítésével, kompetencia területük növelésével, vagy a gyors közösségi kapacitásfeltáró- és megszervező közösségfejlesztői háttérmunka eredményeképpen (addig közösségfejlesztői szakmai helyettesítéssel tartva fenn az asztalnál a helyet).

E testület feladata tisztán koordináció, célja az érintett szereplők reprezentatív számon tartása, a szereplők egymás munkaterületeinek és elkövetkező lépéseinek megértése, munkamegosztás tisztázása, egyeztetése, félreértésekből, nem értésekből keletkező feszültségek nyílt kezelése, váratlan helyzetek megértési fóruma, rugalmas reakciók, változások bevezetésének munkafelülete. Ez a testület a beavatkozás állandó testülete, a kívánt munkaforma szerinti átalakulással. Ebben a szakaszban a közösség alapúságot a közösségi fejlesztő szakemberek háttérmunkájának kell segítenie, támogatnia, szükség esetén kisegítenie. Hosszú távú munkára készülve e testület formai keretet is kaphat, ami azt jelenti, hogy gazdálkodásra is alkalmas szervezetté válhat (pl. Közösségi Támogató/Támasz Alapként működve). Az ilyen típusú szervezetek a nemzetközi gyakorlatban újjáépítési terveket képviselnek, szakpolitikai javaslatokat készítenek, részt vesznek kidolgozásukban, pénzt gyűjtenek, részt vállalnak a helyi programok megvalósításában.

4. Nyilvánosság szervezése, közvetítése

Válságos esetekben kritikus hangsúly kerül a kommunikációra, a hírek hitelességének gyors ellenőrzésére. Ennek megszervezése fontos, de nem közösségfejlesztői szerep. Ez esetben a megbízható és együttműködő partnerek megtalálása a kulcsfeladat, majd e nyilvánossági felületek közvetítése minden más „bulvár", populista igényű hírforrásnak látszó felülettel szemben. Nyilvánvalóan szükséges a „védett, saját internetes felület" létrehozása, mely csak a válságkommunikációval foglalkozik, a szaknyelvet lakossági nyelvre is fordítva. Legfontosabb ismeréve, hogy aktuális, gyors, érthető és legfőképpen megbízható forrásból közvetít megoldás-orientált, megnyugtató irányú információkat. Emellett a rádió és a televízió szerepéről, elérhetőségéről is érdemes gondolkodni. Speciális kommunikációs igényként jelentkezik a helyi (ki)hangosítás (pl. utca, átmeneti terület stb.), vagy a szórványba

került érintettek elérése. Emellett fontos az érintettek egymás közötti kommunikációs felületének kialakítása, melyben nem a hitelesség kontrollja az elsődleges – nagyobb a jelentősége az együttérzés kifejezésében, a személyes visszajelzésekben, a gyors kölcsönös segítségekben, cserékben, apró megoldásokban és az érzelmi feldolgozásban. Kapacitás kérdése, de érdemes ezeken a fórumokon szakembernek is jelen lenni, aki hozzászólásaival segíti az érzelmek és a lehetséges indulatok kanalizálását.

5. Szükség-koordináció

A válság korai időszakában még sok az egyéni tenni- és intéznivaló (biztonsággal, elemi szükségletekkel, mentális állapotokkal kapcsolatosan), a nyilvánosság felületeinek és az abban való eligazodásban való támogatás mellett fontos a fizikai elérhetőség, ezért tanácsos a válság idején állandó, „közösségi koordinációs pontot" létesíteni, ami látható, elérhető és felkereshető. Ez nem csak a szorosan vett érintetteknek, hanem az őket támogató, vagy támogatásuk elnyerését célzó környezet számára is fontos lehet. Ez a támogató környezet elkötelezésének, az önkéntes szerepvállalásoknak is a területe.

6. Javaslatok kidolgozása, cselekvési tervek

A válság természete a megoldások lehetőségeit is nagyban körülírja. A közösségi szinten érzékelhető megoldások igénylik a közösség életét meghatározó szereplők közreműködését, döntően rajtuk múlik, milyen gyorsan, és milyen minőségű alternatívák jönnek egyáltalában szóba. Mennyire a megoldásoké, vagy épp a konfliktus élezéséé a főszerep. Éppen ezért fontos az ezekre való befolyás kialakítása, megszerzése, és persze lehetőség esetén érdemben élni azzal. Ez nagyon összetett feladat, arányok és kompromisszumok játéka. Egyszerre kell a struktúraváltás jövőbeni lehetőségén és a közvetlen segítő lépések gyors meglépésén dolgozni. Ez az a munkaterület, ahol a leginkább azonosítható, ha a szakmai segítő csoport egypólusú. Ez a feladatcsoport készíti elő és egyben vezet át a helyreállítás szakaszába.

A helyreállítás szakasza

Ebben a szakaszban már átrendeződnek a külső jelenlét erői. Ez a fizikai megújítások, a rend helyreállásának időszaka. Lassulnak a folyamatok és csökken a központi figyelem, nő a helyi szereplők jelenlétének és hozzáállásának jelentősége. Ez az időszak a közösségi alapú fejlesztő munka kiteljesedésének is kedvez. Ha volt, és ha eredményes volt a jelenlét a válság kialakulásának korai szakaszában, akkor itt már a munka folytatásának helyi támogatásáé a főszerep. Ekkor a közállapotok helyreállítása mellett a közösségi minőség speciális területeinek fókuszai is megerősödhetnek, úgy mint a helyi társadalom leghátrányosabb helyzetben lévő tagjainak bevonása, a helyi közösségek kompetenciáinak tudatos erősítése, a közösségi tervezés deliberatív módszereinek alkalmazása, alkalmazásuk iránti igény felkeltése, a válsággal és a fejlesztéssel kapcsolatos kérdések összekötése (ok-okozatok felismerése, az ismert hibákat elkerülő, új minőségek teremtése, az eddigiektől eltérő megoldások kidolgozása, melyek a közösen tervezett jövőt szolgálják).

A közösségi tanulásra alapozó reflektív tervezés skót példája[7] körültekintő módszer a tudatos, tervezett és közösségben ellenőrizhető tartós cselekvő együttműködésekhez. Ez a keretrendszer kézzelfogható segítséget nyújt a hatékonyabb tervezéshez, a folyamat során létrehozott változások megragadásához, dokumentálásához, a tapasztalatokból való tanuláshoz és a másokkal közös munkához. Logikája a következő egymásra épülő/építhető hét kérdés mentén foglalható össze. Alapelve, hogy ezt a hét kérdést a helyi lakosok csoportjának és a segítő közösségi fejlesztő szakembernek együtt kell feltenni és megválaszolni, majd az eredményeket azonosítani és ezek alapján újragondolni a következő szakaszt:

1. Milyen szükséglettel akarunk foglalkozni?
2. Konkrétan miben kell változást elérni? Milyen változást szeretnénk látni? Milyen eredmények elérésére törekszünk?
3. Mikor fogunk örülni, mit tekintünk majd sikernek? Hogyan győződhetünk meg arról, hogy elértünk a kívánt változást?
4. Ténylegesen mit fogunk tenni?
5. Hogyan győződünk meg arról, hogy a terveink szerint cselekszünk?
6. Mennyire voltunk sikeresek és mit tanultunk az egészből?
7. És most milyen változást kell elérnünk?

[7] Learning Evaluation and Planning (LEAP), a magyar adaptációs folyamatban a Tanulás-Értékelés-Tervezés (TÉT) elnevezéssel használva. Forrás: Parola 2016/3, valamint saját munkaanyagok

A kérdések ciklikusan is felfoghatóak, amelyek újra és újra feltehetőek, esélyt adva az újabb szempontok érvényesülésének, valamint hogy a tervezett következő lépések az eddig megtett út logikus, elvárható, azt meghaladó következményei legyenek.

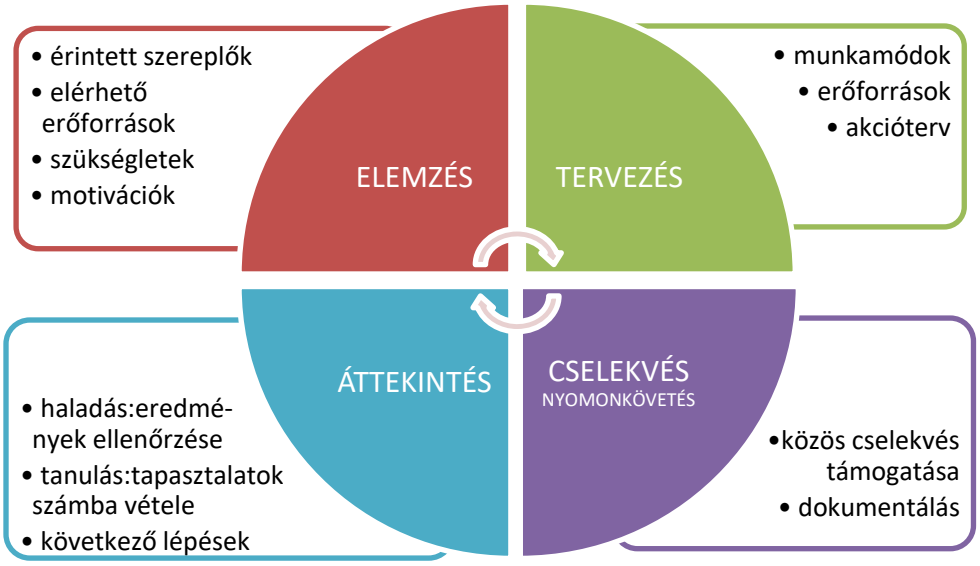

5. ábra: Tervezés-Értékelés-Tanulás ciklikus modellje

E modell alkalmazása nem igényel válsághelyzetet, jól alkalmazható minden olyan alkalommal, amikor a közösség változással dolgozik. Éppen ezért a rehabilitáció közösségi folyamatai már sok tekintetben egybefolynak és idővel átalakulnak felelős közösségi magatartássá, melyben a közösség tagjai / csoportjai időről időre áttekintik közös ügyeiket, hogy minél alaposabban ismerjék egymást, a környezetüket és azonosítsák közös ügyeiket, amelyekért cselekvő erőfeszítéseket, vagy egységes érdekvédelmi fellépést tesznek.
A válság időszaka kedvez az újszerű megoldások bevezetésének. A megkérdőjelezett, felborult rendben egy egységesebb, közösségibb megoldás sokkal inkább választható az együtt élő emberek számára, mint ha ezt egy status quo megborításával kellene kezdeni, ami szintén a kezdeményező csoport feladata lenne. Így a válság elmúlását nem kivárni kell, hanem kedvezőtlen szelét a közösség új, többszereplős akaratába fogni.

Ismeretek és készségek, amikkel közösségfejlesztői közreműködőként rendelkezni kell

A közösségfejlesztés arra törekszik, hogy valódi és tartós változásokat generáljon a közösségek megélt tapasztalataiban, azáltal, hogy a közösségek részt vesznek a saját szempontjaikra és érdekeikre irányuló elemzésekben és cselekvésekben. Az eredmények azok a változások és eltérések, melyek a megvalósult folyamat következményeként jönnek létre. Eredményei több szinten azonosíthatóak: közösségi (pl. emberek életminősége, közösségi irányítás, közösségi kapacitás), politikai, strukturális és kormányzati szinten (pl. közösségi hálózatok és partnerségek, döntéshozók napirendjén közösségi témák jelennek meg, támogatást kapnak, gyakorlatban láthatóvá válnak a marginalizálódott közösségeket előnyösen érintő változások).

Ahhoz, hogy a közösségi munka szakemberei, az említett különféle közösségeket érintő válságos ügyekben kompetens szereplőként jelenjenek meg, megfelelő tudással és szakértelemmel kell rendelkezniük az összes érintett rendszer és intézmény tekintetében, ismerniük kell, hogyan kell ezekben – és néha ellenük – dolgozni. Tisztában kell lenniük azzal, hogyan alakítják ki és miként valósítják meg a helyi politikát, miképpen kell a folyamatokat befolyásolni, miként kell kialakítani álláspontjukat és hogyan lehet felismerni az intézmények korlátait, valamint mindazokat a helyi kulturális és történelmi tényezőket, amelyek kihatással lehetnek ezekre a folyamatokra. Munkájuk nem helyettesíti a helyi lakosok erőfeszítéseit, de ismerniük kell azokat a maguk teljességében, hogy az eredményes beavatkozás érdekében szakszerűen és idővel kiváltható módon – a háttérből – támogassák, szükség szerint kiegészítsék azokat és megtalálják a gyakorlatias munkamegosztás szerepeit.

A közösségi munka támogatásához szükséges készségek, jártasságok[8]

Közelíthetünk a beavatkozó szakemberek szükséges kompetenciái felől: adottságok, társas kom-

[8] Hallgató É.-Vercseg I (2008): A közösségi munka szerepe a közszolgáltatásokban. In: Parola 2008/3 p. 21, Vercseg I.: Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak (Módszertani füzet), KÖFE, Bp., 2004; a Tervezés – Értékelés – Tanulás c. konferencián elhangzott Pawel Jordan előadás ppt-je, valamint az előadás fordítása Farkas Gabriella által, továbbá összegző írások

petenciák, módszerkompetenciák és a közösségi munkát segítő jellemvonások. Ezek legfontosabb elemeit, az alábbi táblázat foglalja össze:

Adottságok	**Társas kompetencia**	**Módszerkompetencia**	**Jellemvonások**
Fizikai adottságok	***Együttműködés***	***Gondolkodás***	Elhivatottság, elkötelezettség
Rokonszenves külső megjelenés	Kapcsolatteremtő készség, nyitottság	Áttekintő képesség	Fejlődőképesség, önfejlesztés
	Kapcsolatfenntartó készség, fegyelem	Logikus gondolkodás, lényegkiemelés	Felelősségtudat
	Udvariasság, tisztelet	Rendszerező képesség	Kitartás
	Kezdeményezőkészség	Kreativitás, ötletgazdaság	Megbízhatóság
Pszichológiai adottságok	Határozottság, irányítási szándék nélkül	Ismeretek helyén való alkalmazása	Önfegyelem
Érzelmi stabilitás	Meggyőzőkészség	Általános tanulóképesség	Pontosság
Kiegyensúlyozottság (személyiség használata)	Segítőkészség	Emlékezőképesség	Precizitás
Empátia	Motiváló készség	Felfogóképesség	Szervezőkészség
Tűrőképesség (feszültség, konfliktus, érzelmileg megterhelő helyzetek, stb.)	Irányíthatóság, befolyásolhatóság mérlegelési készség	Információgyűjtés, adatkezelés, átfordítás	Szorgalom
	Tolerancia	Szintetizáló képesség	Igyekezet
	Érzékenység a gyengék képviselete iránt	***Munkamódszer, munkastílus***	Terhelhetőség
	Kommunikáció	Módszeres munkavégzés	Kritikatűrés
	Fogalmazókészség, egyszerű szóhasználatú beszéd készsége	Gyakorlatias feladatértelmezés	
	Nyelvhelyesség	Intenzív munkavégzés	
	Tömör, érthető fogalmazás készsége	Körültekintés és elővigyázatosság	
	Kommunikációs rugalmasság (funkcionális nyelvhasználat)	Figyelemösszpontosítás	
	Közérthetőség	Figyelemmegosztás	
	Adekvát metakommunikáció	Nyitott hozzáállás	

Táblázat: A közösségi alapú beavatkozás kompetencia-területei

E táblázat alapját a *Közösségi kezdeményezéseket támogató szakmai hálózat* szakmai módszertani támogató munkája során fektették le a hálózat közösségfejlesztő tagjai. Helyzethez igazítását, kiegészítését minden munka kezdetén érdemes megtenni. A közösségi fejlesztő szakember jártasságainak efféle számba vétele összességében egy nem létező optimumot mutat, amivel semmi baj nincs, ha tudjuk, hogy nem egy emberben keressünk mindent, de jó, sőt szükséges tudni, hogy a beavatkozó(k) milyen erősségekkel, sajátosságokkal rendelkeznek. Mint minden segítő beavatkozó szakmában, itt is a személyiség és a személyes kompetenciák együttese adja a legfontosabb munkaeszközt, ami a munka során kopik és fejlődik is. Éppen ezért fontos ezek tudatos és folyamatos karbantartása. Különösen, ha hozzátesszük a válságos idők beavatkozásainak összetett jellegét, ahol a képességbeli és módszerbeli kompetenciák szinte kizárt, hogy egy emberben jelen legyenek, vagy ha mégis, hát akkor se szerencsés szerepmegosztás nélkül az érintett lakókkal és értük dolgozni.

Az eredményes közösségi alapú krízis-beavatkozást segítő szakember team-ben dolgozik, hogy a jártasságok és a készségek, valamint a felölelt munkaterület ismeretanyaga összeadódhasson. Közösségi intervenciós team szereplői lehetnek a közösségfejlesztő szakember mellett az adott eset szükséglete szerint: szociális munkás, közösségszervező, pszichológus, építész, szociálpedagógus, jogász, antropológus, szociológus, humán ökológus, közösségi művészeti vezető, valamint legalább egy helyi közösségi vezető. Legszűkebben értelmezve feladat és kompetenciaterületük a következő:

1. Közösségi szükségletek és akadályok feltárása

Interjú technikák alkalmazása: parafrázisok használata, saját szavas elmondás, tisztázás, visszakérdezés, fókuszálás, azonnali reagálás, összefoglalás, konfrontálás, valósággal való szembesítés, megerősítés, értelmezés;

Adatgyűjtési módszerek alkalmazásának képessége: adatok rögzítése, adatok gyűjtése, kész adatok másodelemzése, eljárások megismerése, értelmezése, érintetten kívüliek véleményének megismerése, megfigyelés, következtetés, egyeztetés;

2. Közösségek, csoportok összehozása, felkészítése

Kapcsolatok szervezésének képessége: érintettek megszólítása, kulcsemberek, véleményformálók azonosítása, előzetes felkészítése a közös munkára, megágyazás a közös munka kereteinek és körülményeinek, közös nyelv kialakításának segítése, közös cél és munkamód kialakításának támogatása (lehatárolás dimenziói: fontos és közös, fontos és kisebb kört érint);

Cselekvési tervbe történő tömörítés képessége: a résztevőkre igazított akcióterv összeállítása (cselekvés időpontja, eszközei, résztvevők, bevonni kívánt rendszerek, időtartam), szükség szerint ezek sorozatba foglalása, vagy a párhuzamos haladás támogatása;

Csoportdinamikai ismeretek és a csoportalakulás folyamatának támogatása, célok, munkamódok, kommunikációs szokások kialakítása, belső konfliktusok kezelése, egymástól tanulás támogatása, értékének megemelése, munkamegosztás népszerűsítése, közösség bizalmának erősítése, hibázás lehetőségének fenntartása, tanulás igényének felkeltése (szervezeti/közösségi kultúra formálása)

3. A közösség ügyeivel foglalkozók közötti együttműködés előkészítése, munkájuk koordinálása

A humán segítő rendszerekben ismert kölcsönhatások és eljárások ismerete, belátás a beavatkozáshoz szükséges munka módjának megválasztásakor, arányának kialakításakor („ügyhöz módszert" elv alkalmazásának képessége), szakmaközi kommunikáció képessége, szakmai nyelvjárások közötti eligazodás képessége;

Deliberatív módszerek ismerete, alkalmazásának méltányolható mértékű (hely-érték-képességarányos) *támogatása*, közvetítés képessége;

4. Reflektív munkamód alkalmazása

Újratervezés képessége: tudatos-tervezett munkamód mellett az áttervezés rugalmasságának fenntartása, azaz az aktuális helyzet kritikus mértékű megváltozásának felismerése, felülvizsgálati szükség belső jelzőrendszerének kifejlesztése;

Alternatív tervek kidolgozásának képessége: az érintettek bevonása az alternatívák kidolgozásába, de legalább az azok közti választásba, értékközpontú választási szempontrendszer kialakításának ösztönzése helyben;

Értékelés képessége: a válságkezelés folyamatában a tanulás elemeinek azonosítása, a kompetenciák fejlődésének felismerése és tudatosítása a folyamat résztvevőiben a k*ohézió (*saját magunk és mások tisztelete, a másokra való érzékenység, az egyenlő esélyekre való odafigyelés, illetve a saját lokalitással való azonosulás), az ö*nbizalom (*az önmagunkba vetett hit, az önértékelés szintje, a változásra való nyitottság, erő, illetve hit a változtatásra való képességünkben), a b*efolyás (*a változás befolyásolására való képesség percepciójának szintje), a b*evonódás (*a közösség érzékelése, bizalom, a szükségletek felismerése, a motiváció szintje, a cselekvésre való hajlandóság és képesség), az e*gyüttműködés (*közös tevékenységek színvonala, az egymással együttműködő emberek hálózata, a másokkal való együttműködésre való készség és nyitottság) szintjén.

A teljes szakdolgozatot a Parola-füzetekben fogjuk megjelentetni. *A szerk.*

kedit@kkapcsolat.hu

Részvételi színház és közösség

Szendrei Andrea

Az OPEN Fesztiválra[9] a Közösségfejlesztők Egyesülete[10] kapott meghívást 2016 novemberében. A színház illetve dráma iránt érdeklődőként érkeztem a MU színházban tartott egy hetes programsorozatra[11], az Egyesület képviseletében. Nem egyszerűen nézőként vettem részt a hét néhány eseményén, hanem a céljaiban, értékeiben hasonló, közösségekért, közösségekkel dolgozó szakma közös pontjainak, kapcsolódásainak lehetőségeit kereső érdeklődőként.

A MU Színház azért jött létre több mint két évtizeddel ezelőtt, hogy „megfelelő támogatottság és színházi infrastruktúra nélkül alkotó együttesek számára a kortárs előadó-művészetet befogadó közösségi házat biztosítson."[12] Az előzetes tájékozódás során megismert, honlapjukon olvasható mondat megerősített abban, hogy valóban érdemes a közös pontokat keresni: „Az utóbbi évek legnagyobb változása, hogy színházi nevelési projektjeink kiszélesítésével célként előtérbe került a társadalmi és szakmai felelősségvállalás, azon belül is a közösségteremtés." Vajon hogyan valósítják ezt meg? Mit is jelent e mondat a gyakorlatban: „A MU Színház missziója, hogy bebizonyítsa: a színház nem csupán a passzív szemlélődés, hanem az aktív részvétel, a cselekvés színtere is lehet."[13]

Erre már a fogadó tér adta az első bizonyságot. A fesztivál címéhez hűen „nyitva hagyott", kapcsolódásra váró, felhívó dolgokkal találkozhattunk. A várakozás passzivitása helyett az érkezőket aktivizálták. Sok lehetőséget kaptunk, hogy magunk is cselekedjünk. A kiállítás felszólított: Kapcsolódj! Nézd meg és mondd el a véleményedet! Ha tetszett, ezt tudasd a készítőkkel! Írd be saját történetedet a „nyitva hagyott" szövegkönyvbe!

A megnyitó is közvetlen hangulatú és interaktív volt, a hét eseményeinek bemutatását, a figyelemfelkeltést szolgálta. A rendezők, műhelyvezetők személyesen mutatták be saját darabjuk, programjuk születését, érdekességeit. Emellett egy színházról szóló kutatásba is bevontak minket, az addig tapasztaltak ismertetése mellett az éppen akkor jelenlévők véleményét, állásfoglalását is igyekeztek kérdésekkel kiprovokálni.

A színház és/vagy közösség általam képviselt nézőpontjából ezekben az előadásokban, úgy érzem, a színház elemei az erősebbek, mint a közösségiek. Az alkotók a szakmai kihívásra, munkára, teljesítményre helyezték a hangsúlyt. Voltak olyan előadások is, ahol nem a „nagyközönség", hanem, mint az előtéri beszélgetésekből kiderült, a játszók családi, baráti közössége ült a nézőtéren.

Itt az én közelítésemből már izgalmasabb volt, hogy mi a szakember és mi a közösség része a megszületett alkotásban? Hol léphet be az alkotás folyamatába a „civil" szereplő, a közösség tagja? A beszélgetésekből az derült ki, hogy egy közösség tagjai a legtöbbet úgy adták az előadáshoz, hogy saját életük eseményeit mesélték el, írták le, mely alapként szolgált a darab megírásához. Ennek elkészülte után maguk vállaltak színészi szerepet a megírt darab előadásában. E csapat nem a „színházra" szerveződött, hanem egy már valamilyen módon egymást ismerő, közös érdeklődéssel rendelkező csoport köteleződött el nyitottan s színházi megnyilvánulásra. A közösségfejlesztés folyamatában ez tehát nem lehet a bevonás, aktivizálás eszköze, de lehet útja, eszköze egy már közösségként létező szerveződés életében az újra való nyitottságnak, a közös munkának, a közösség belső önismeretét fejlesztő közös tanulásnak, identitásának.

---

[9] Open Fesztivál @ MU Színház. https://welovebudapest.com/programok-budapesten/open.fesztival
2016. november 16 és 21 között egy héten át a részvételi színházé a főszerep a MU Színházban. Az Open Latitudes 3 - az Európai Unió Kultúra Programja és a SÍN Kulturális Központ támogatásával három külföldi, és a MU Színház jóvoltából három magyar előadást láthat a közönség. Ezen kívül lesz még aukció, prezentáció, workshop, színház nézői viselkedéskutatás, valamint közönségtalálkozó. lásd még http://openfesztival.blogspot.hu/ és https://www.facebook.com/openfesztival

[10] http://www.kofe.hu/

[11] A részletes programot ld. külön! *A szerk.*

[12] http://www.mu.hu/mu/rolunk

[13] uott

Nem csupán előadások szerepeltek a fesztivál programjában, hanem műhelyfoglalkozások is. Egy középiskolás osztály tanulói adták a magját a műhely résztvevőinek; jómagam a néhány „külsős érdeklődő” egyik tagjaként kapcsolódtam be a KÁVA Kulturális Műhely[14] Játssz közösségi színházat! című foglalkozásába. Noha kívülállóként vettem részt, jó élmény volt. A középiskolát nemrég elhagyott gyermekeimre gondolva csak kívánni tudtam, hogy bárcsak minden tizenéves átélhetné ezt a varázstalanítást. Rövid áttekintést, élményt, tudást és bátorítást kaphattak a résztvevők arról, hogy hogyan születik, hogyan indul egy közösségi színházi előadás.

Egy, a résztvevőkhöz korban közel álló fiatal lány mesélt arról, hogy ő hogyan kapcsolódott be ebbe a tevékenysége és röviden, bemutatta, „mi mit csinálunk.” Majd a legnagyobb természetességgel jelezte, ezt most itt „ti is” kipróbálhatjátok, együtt fogjuk csinálni! És már sorolta is az ajánlatokat, hogy mire vár jelentkezőket. Számolva azzal, hogy nem mindenki érzi komfortosan magát a „színpadon”, a játékot tervező, előkészítő és megvalósító csoport mellett egy közönségszervező, marketinges csoportban is dolgozhattak a résztvevők. A létrejött alkotásokat bemutatták egymásnak: az „egyperces” darab mellett készült plakát, facebook oldal, posztok és mindenféle reklám anyag.

A foglalkozásnak sok értékét, érdemét sorolhatjuk a foglalkozást vezető fiatal tapasztalatszerző megerősítésétől a résztvevők színházzal való kapcsolatának új nézőpontból való megközelítésén át a tapasztalati tanulásig. Mindezek mellett is érezhető, hogy a célok és eredmények az egyének szintjén és a színházművészettel kapcsolatosan, elsősorban az attitűdök alakításában jelentkeznek. Mint módszer érdekes és hasznos, de közösségfejlesztő folyamatokban direkt módon nem alkalmazható.

Valamennyi megtapasztalt forma és eszköz utat jelent a hétköznapi emberek számára a színházzal, a drámaművészettel való találkozásra. Alkotó folyamat részesévé teszi, bevonja és aktivizálja a vele érintkezésbe kerülőket. A néző – alkotó – előadóművész távolságot csökkenti, közös alkotó folyamatba hívja be, és ezáltal új tudásokra, készségekre tehet szert minden passzivitását feladó egyén. Távolodik a kőszínház hagyományaitól, megtartva annak értékeit, de más módon szólítva meg az embereket igyekszik elérni mindazokat, akik erre nyitottak. Ez mind-mind olyan lépés, mely hozzájárulhat ahhoz, hogy az érintettek a közösségi színház által adott egyéni megerősítések révén könnyebben, bátrabban vegyenek részt új dolgokban, közösségi akciókban. Aktívabbá, nyitottabbá válnak korosztálytól függetlenül.

Fotó: http://openfesztival.blogspot.hu (Galéria)

[14] http://www.kavaszinhaz.hu/

Úgy vélem, abban a kontextusban, melyben a közösségfejlesztők tevékenykednek, ez támogathatja az egyéneket, de nem illeszthető be konkrét fejlesztő elemként, folyamatsegítő formaként, annak ellenére, hogy a fesztivál valóban sok közösségi elemet hordozott. Bevonó és aktivizáló eszközeit, a maga elé tűzött célok mentén, érezhetően elérte. Mégis, a közösség tagjai által megvalósított produkciók során újra megteremtődött a kettéosztottság az alkotók-befogadók, aktívak és passzívak között.

Fotó: http://openfesztival.blogspot.hu (Galéria)

A színház új formái között azonban van olyan, mely alkotó közösséggé alakítja a folyamatban jelenlévőket. Ez a playback improvizációs színház[15]. A „playback" visszajátszást jelent, mely a jelenlévők, a „nézők" által elmesélt történet visszajátszására utal, nem a cselekmény időbeli történéseit jelenítve meg a színpadon, hanem a mesélő érzelmi állapotát, lehetséges mélyebb rétegeit tükrözi vissza. A playback színész nyitottságával, figyelmével, jelenlétével készül előadás előtt és a történet mesélésekor egyaránt. A megjelenítéshez csiszolja improvizációs készségét, az érzelmek kifejezéséhez testtartását, mozdulatait, hangját. Elsősorban ezeket és nem a beszédet használja majd a visszajátszáskor. A társakkal, a társulattal kialakítanak megjelenítési formákat, de nincs előre megírt, megbeszélt forgatókönyv, dramaturgia. A mesélő és a színészek között a játékmester teremti meg a kapcsolódást, ő vezeti a közös folyamatot.

[15] https://www.facebook.com/playbackszinhaz/?fref=ts

Az előadásnak – ha a playback művészi része a hangsúlyos –, van egy forgatókönyve. Köszöntés, a színészek bemutatkozása, összehangolódás, érzelmek-hangulatok megjelenítése, ezáltal a visszajátszás mikéntjének megízlelése a nézők által, a jelenlévők egymással való beszélgetése, melyben „érnek" a történetek; s ezután kerül sor arra, hogy azok, akikben megérett a szándék, történetüket megosszák a jelenlévőkkel, és közösen megnézzék annak visszajátszását.

Ez a forma rituális elemeket idéz, a közösséghez tartozók tűz körüli mesélésének archetípusát. A közösség ősképe számomra a közös tudás, az egymás értése, elfogadása mellett egymás érzelmeinek, helyzetekben a másikat mozgató motívumok ismeretét is magában foglalja. Gondolataink végletesen különbözhetnek, de érzelmeinkben, az életeseményeink megélésének viharában, hullámaiban sokkal több hasonlóság van közöttünk. Gyakran tapasztalható a ráismerés: „én is éltem már meg ilyet", akkor is, ha „csak" nézőként vagyunk jelen, és mesélőként nem lépünk be az alkotás folyamatába, a ráismerés érzelmi azonosulásával mégiscsak együtt érzőként, együtt vagyunk a folyamatban az előadás többi résztvevőjével. Ezt playback színházi élményeim során tapasztaltam meg. Ezen élményeim, tapasztalataim arra indítottak, hogy keressem a kapcsolódást évtizedes közösségekkel való munkám és a playback között.

A közös alkotó folyamat és ez az „együttlét” élmény minden közösség számára fontos összetartó erő, legyen az lakóközösség vagy egy szakma művelésére elköteleződött emberek közössége. Közösségfejlesztőként ezt az erőt, hatást gyakran szándékozzuk elérni. Bár a közös célok megtalálásáról, kijelöléséről beszélünk, ez azonban nem nélkülözheti az emberi, érzelmi összekapcsolódást sem.

Fejlesztőként egy lakóközösség, települési közösség egészének megszólítása, bevonása, aktivizálása a kitűzött szakmai célunk. Kistelepüléseken vagy a társadalmi középnél alacsonyabb státuszúakkal dolgozva gyakran tapasztaltam a verbalitás megosztó jellegét. „Aki beszéli a mi nyelvünket” és „akinek nem erőssége a szó,” az gyakran nem talál közös felületet. Ha valóban cél a teljes közösség elérése, akkor érdemes lehet vizsgálni olyan eszközök megismerését, használatát, folyamatba illesztését is, melyek közös „nyelvet” teremtenek, olyan nyelvet, mely nem, vagy nem csak szavakból áll.

A közösségi hatás mellett a mesélés, a bennünk gomolygó érzések és gondolatok megfogalmazása, kimondása, a visszajátszás során önmagunkkal való szembesülés sok-sok irányban hozhat változást. Lehet tisztázó, megértést segítő, egyértelműsítő, nyugvó pontot jelentő, megerősítő és így tovább. Egyéni életutunkat segítő, és az önmagunkkal való harmónia felé vezető út ez.

dreidrea29@gmail.com

Közösségben élni mindannyiunk joga!

Csabai Lucia

Néhány szó a kiváltásról a közösségfejlesztés szemszögéből

Hazánk 2007-ben fogadta el (ratifikálta) a sokak által ismert, Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezményt. Ennek kereken tíz éve. Igaz ugyan, hogy sokszor hivatkozási alapja a hazai szakembereknek, érdekvédő szervezeteknek, mégis, az érintettek életében nagyon lassú az a változás, amelyet ez alatt a tíz év alatt, az Egyezmény elfogadása óta érzékelni lehet. A törekvés persze nyomon követhető, azonban azok számára, akiket nem érint olyan közvetlenül az Egyezmény emberi jogi vonatkozása, mind a mai napig természetes, hogy vannak emberek, akik izolált körülmények között élnek, távol a családtagjaiktól, a közegtől, amelyben esetlegesen felnőttek. Természetes, hogy nem találkoznak velük, nem érintkeznek. Egy dolgot ugyanis gyakran elfelejtünk, mikor az Egyezményben foglalt jogokra és azok alkalmazására gondolunk: az Egyezmény minden magyar állampolgárt érint, függetlenül attól, hogy érintett-e közvetlenül a fogyatékossággal élő emberek élethelyzetének változásában, vagy nem. Állampolgárként ugyanis ismernie, értenie és a hétköznapokban alkalmaznia kell tudnia az Egyezményben foglaltakat, különben a változás megragad egy szinten, és nem terjed ki Magyarország egész lakosságára. A nagy rendszer-átalakítások során pedig a problémák, az ellenállások gyakran éppen a helyi lakosság, lokális közösségek szintjén kezdődnek.

Mindez persze nem véletlen, hiszen az utóbbi évtizedekben az együttélés, a mássággal való mindennapi szembesülés a bentlakásos intézmények elhelyezkedése végett, nem vált szükségessé. A városközponttól, szolgáltatásoktól távol elhelyezkedő, vagy éppen zárt kertekkel körülvett épületek, a falakon belüli szolgáltatásokkal működő intézmények mind nem azt a hozzáállást váltják ki, hogy az intézmény a helyi lakosokkal kialakítsa a hétköznapi együttélési mechanizmusokat. Így az intézményben élő emberek sem tudtak élni állampolgári jogaikkal, nehezebben, sőt leginkább egyáltalán nem váltak a helyi lokális közösségek részévé, egyenjogú tagjává, legfeljebb csak mint az intézményben élő „ellátott" vannak/voltak jelen a szomszédság életében. Az ENSZ Egyezmény pedig, többek között, éppen ezt teszi meg alapvető emberi jogként a kiemelt, 19-es cikkelyében: **a másokkal egyenlő választási esélyekkel kialakított közösségben való élet jogát, mely a lokális közösségbe való befogadást és részvétel teljes mértékben elérhetővé teszi minden fogyatékossággal élő személy számára.**[16]

19. cikkely

Önálló életvitel és a közösségbe való befogadás

„Az Egyezményben részes államok elismerik a fogyatékossággal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossággal élő személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossággal élő személyeknek másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;

b) a fogyatékossággal élő személyek számára hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges;

c) a mindenki számára nyújtott közösségi szolgáltatások és létesítmények azonos alapon hozzáférhetőek a fogyatékossággal élő személyek számára is, és igényeikhez igazítottak."[17]

---

[16] European Coalition for Community Living (2009) Focus on Article 19 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities page 6 http://community-living.info/wp-content/uploads/2014/02/ECCL-Focus-Report-2009-final-WEB.pdf

[17] https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0700092.tv letöltve: 2017. 05.20.

Mindez pedig a támogatott lakhatás, önálló életvitel és közösségi befogadás vízióját teszi elérhetővé, mely a közösségtől való szegregációt és izolációt segíti megelőzni.[18] Miért tölt be ilyen kulcsszerepet a 19-es cikkely? Fontos figyelembe venni, hogy a közösségi lakhatás joga nélkül nem következhet be sok más, az Egyezményben foglalt jog érvényesítése sem – mint például a habilitáció és rehabilitáció, a függetlenség, a megfelelő esélyek a munkához való hozzáféréshez. A közösségi alapú szolgáltatások sikere is többek között abban áll, hogy képesek-e a helyi lokális közösség életében kialakítani azt a támogatói folyamatot, amelynek során a fogyatékossággal élő emberek önálló életéhez szükséges személyes támogatást kialakítják.

Hol tartunk most?

1,2 millió. Ennyien élik mindennapjaikat zárt intézményben, az EU területén, a társadalomtól izolálva.[19] Mennyien vagyunk ebből mi, magyarok? Hazánkban tartós, bentlakásos intézményben 2013-ban közel 16 és félezer ember kényszerült élni, melyből minden tízedik ember részesül csak kis létszámú ellátásban (KSH 2014), a támogatott lakhatás valamelyik formájában.

A napjainkban már nálunk is zajló szociális intézményi férőhely-kiváltási folyamat a korábban nagy férőhely-számú bentlakásos intézményben élő emberek számára ad esélyt egy új, közösségbe integrált otthon kialakítására, s egyben az állampolgári jogok gyakorlására. Ez a szolgáltatásfejlesztés a lakókörnyezet (infrastrukturális) megváltozásán túl új lehetőségeket tár fel, hiszen ideális esetben megteremtené az esélyét, hogy a korábban társadalmi kirekesztettségben élő emberek, önálló életvitelükhöz szükséges közösségi alapú támogatások kialakításával, állampolgárként vehessenek részt lakókörnyezetük életében, annak teljes jogú, egyenrangú tagjaként. Ehhez azonban, az intézményi szolgáltatásfejlesztésen túl, egy befogadó társadalmi környezet megteremtése alapfeltétel lenne. Az intézményi átalakítások során tapasztalható lakossági ellenállások nem csupán a korábban nagy intézményben élő emberek kiköltözését lehetetleníthetik el; a kölcsönös együttélést, a későbbi, helyi közösségbe való befogadást és részvételt gátolhatja, amelynek egyenes következménye a korábbi intézeti sajátosságok újraépülése, az izolált körülmények továbbörökítése. A közösségfejlesztés pedig éppen ezt gátolná meg, erősítve a támogatott lakhatási szolgáltatások sikeres megvalósítását, a közösségi befogadás és részvétel terén.

Hogyan járulhat hozzá a közösségfejlesztés a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztéséhez, illetve az intézményi férőhelykiváltáshoz?

A közösségfejlesztés segítségével széles körű együttműködés biztosítható a lakókörnyezetben élők bevonásával, mely megteremti a lehetőséget az együttműködésre, valamint hozzásegíti az embereket a közösségi alapú cselekvéshez: településszintű munkamódok, módszerek és technikák alkalmazásával.

„A közösségfejlesztés a közösségi csoportokon, szervezeteken és hálózatokon keresztül fejleszti az emberek képességét arra, hogy aktív tagjai legyenek a társadalomnak, valamint felkészíti az intézményeket és az állami, magán és nem kormányzati szervezeteket arra, hogy párbeszédet alakítsanak ki a lakossággal az őket érintő változások közös meghatározásában és végrehajtásában". (Budapest Nyilatkozat 2014)

A közösségfejlesztés elősegíti a társadalmi részvételt:

- a sokszor kiszolgáltatottságban élő emberek számára megteremti a lehetőséget a természetes támogatói környezet kialakítására az új lakókörnyezetben,
- hozzájárul az új lakókörnyezetben élő helyi lakosok szemléletformálására, lakókörnyezeti együttműködések kiépítése által,
- csökkenti a szolgáltatás szükségességének mértékét,
- növeli a függetlenséget, állampolgári tudatosságot.[20]

[18] European Coalition for Community Living (2009) Focus on Article 19 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities p7 http://community-living.info/wp-content/uploads/2014/02/ECCL-Focus-Report-2009-final-WEB.pdf

[19] European Coalition for Community Living (2009) ld. uott „A European Commission-funded study of European Union Member States and Turkey, Deinstitutionalisation and Community Living: Outcomes and Costs ("the DECLOC report"), found that there are almost 1.2 million people with disabilities living in institutions in these countries." Open Society Public Health Program (2011) Community for All: implementing Article 19 p5 https://www.opensocietyfoundations.org/reports/community-all-implementing-article-19

[20] Mindez a Befogadás műhely tagjainak közös álláspontja

Ezzel együtt a közösségfejlesztés önmagában nem tudja a strukturális problémákat kezelni, de hozzájáruló szakmaként, más szakmákkal együttműködve, képes változásokat előidézni a helyi közösségekben (szomszédságokban, településeken, térségekben).

Milyen változások érhetők el, amennyiben a közösségfejlesztés részévé válna a közösségi alapú szolgáltatásfejlesztés (pl. intézményi férőhelykiváltás) folyamatának?

1. A helyben fellelhető társadalmi tőke mobilizálásával kiépül a szolgáltatást igénybe vevő emberek természetes kapcsolatrendszere, s megvalósul az informális támogatói kör tagjai közötti hatékony együttműködés.

2. A helyi lakosok, a közös együttműködés által, részévé válnak a kiváltás folyamatának, megismerve az új helyi lakosokat partnerekként támogathatják az ő beilleszkedésüket.

3. A szolgáltatást igénybe vevő emberek, megismerve a helyi viszonyokat, lehetőséget kapnak a lakókörnyezet életében való aktív részvételre, a helyi lakosok támogatásának segítségével.[21]

Mit tettünk eddig?

A Közösségfejlesztők Egyesületének néhány tagja 2016-ban döntött úgy, hogy – reagálva a fogyatékossággal élő emberek társadalmi befogadása kapcsán fellépett anomáliákra, gondolva itt például az intézményi férőhely-kiváltás első szakaszában felmerülő szomszédsági ellenállásra –, próbál hatást gyakorolni a következő kiváltási folyamatokra, hogy – megelőzve a korábbi nehézségeket –, szakmai ajánlásokat fogalmazzon meg a társadalmi befogadás és közösségi részvétel támogatására.

Ezt előkészítendő **szakmaközi beszélgetéssorozat**ot szerveztünk az intézményi férőhelykiváltásban érintett szakemberek körében, a következő témákat érintve, hogy az eddigi tapasztalatokat együtt dolgozzuk fel:

1. műhely:
- Útban…? Az intézményi ellátások kiváltása felé: Európai útmutatók és hazai példák egy terepkutatás szemszögéből.

2. műhely:
- Mikor beszélünk valóban közösségi alapú szolgáltatásról? (Hivatkozás: Útmutató 8. fejezete)
- Mit értünk közösségi részvétel alatt?
- A közösségfejlesztés mivel járulhat hozzá a kiváltás folyamatához?

3. műhely:
- A fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló stratégia (2011-2041) módosításának irányai;
- A mentorprogram ismertetése;
- A mentorprogram szerepe, eddigi tanulságai egy konkrét kiváltott helyszín tükrében (Szentes);
- Közösségfejlesztési vonatkozások a mentorprogramban.

A szakmaközi beszélgetéseknek egyik eredményeként tartjuk számon, hogy *„A fogyatékossággal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepció”*-nak részévé vált a közösségfejlesztés, a helyi közösségek megerősítésének támogatása, mely a későbbi szomszédsági munkák kezdeményezésének, a szomszédsági közösségfejlesztés fontosságának hivatkozási alapja lehet, iránymutatást adhat.

A szakmaközi beszélgetéssorozatok továbbá felébresztették az igényt egy belső, közösségfejlesztők körében szerveződő műhelymunkára, így alakult meg a Közösségfejlesztők Egyesületének szakmai tagozataként a **Befogadás műhely**. Tagjai azok a közösségfejlesztő szakemberek, akik felismerték a szakma felelősségét a fogyatékossággal élő emberek társadalmi befogadásának, önálló életvitelének elősegítésében.

A szakmai műhely során a következő témák köré szerveztünk szakmai napokat Egyesületünk tagjai számára:

1. műhely: Fogyatékossággal élő gyermekeket nevelő szülők integrációs programja: Komárom, Csiga-ház projekt megismerése, helyi sajátosságok elemzése a közösségfejlesztés szemszögéből;

2. műhely: Közösségfejlesztői szakmai ajánlás irányvonalai, módszertana – az intézményférőhely kiváltás folyamatához kapcsolódva;

3. műhely: Stratégiai partnerségek kialakítása.

A műhelymunkák eredményeként lehetőség nyílt a jelenlegi intézményi férőhelykiváltási folyamatban dolgozó, intézményi koordinátorainak egy napos **tréning**et tartani, a közösségfejlesztés alapértékei mentén. A műhelymunkák további eredménye, hogy elkészült a helyi közösségi munkás képzésünk fejlesztéseként egy új képzési terv,

[21] a Befogadás műhely tagjainak közös álláspontja

melynek célja, hogy a fogyatékossággal élő emberek társadalmi befogadását támogató szomszédsági képzést fejlesszünk, tapasztalati szakértők mint képzők felkészítésével és bevonásával, ezzel is elősegítve a közösségi alapú szolgáltatások megfelelő hazai működését. Úgy véljük, hogy a közösségfejlesztő szakma részéről mindez egy újabb lépés afelé, hogy hazánkban is egyre közelebb kerüljünk a 19. cikkely megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy a fogyatékossággal élő emberek a társadalom egyenrangú tagjaiként élhessenek az általuk választott helyi közösségekben.

csabailucia@gmail.com

MEGJELENT!

Közösségfejlesztési gyakorlatok

Szerkesztette: Tóth Vivien

A hazai közösségfejlesztők, köztük a Közösségfejlesztők Egyesülete, az elmúlt évtizedekben számos értékes és előremutató programot, helyi fejlesztést valósított meg, lakossági és önkormányzati szemléletmód-váltást, hosszú távú változásokat eredményező folyamatokat indítottak el. Egyesületünk 2014-ben ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját – részben ebből az alkalomból merült fel az igény, hogy tekintsünk vissza múltbeli munkáinkra, a múltbeli történésekre, s idézzük fel az elért sikereket, a még ma is példaként állítható közösségeket, kezdeményezéseket, folyamatokat. A 25. évforduló alkalmából megjelent kötetünkben ezt a visszaemlékezést a KÖFE múltbeli és jelenlegi tagjai és munkatársai megtették – a szubjektív visszatekintések az ünnepi kötetben olvashatóak.

A személyes történetek és visszatekintés mellett ugyanakkor fontos az is, hogy az idő távlatából több-kevésbé objektíven megítélhető erőfeszítések és eredmények szakmai szempontok alapján is megfogalmazódjanak, szakmai leírások, esetleg esettanulmányok formájában. Ezt az igényt erősítette a KÖFE munkastruktúrájának átalakulása: a szakmai tagozatok létrejötte is. A tagozatok életre hívásának egyik legfontosabb célja éppen az volt, hogy az évtizedek alatt felhalmozott tudás- és tapasztalattőkét rendszerezzük, áttekintsük a megszületett és a mai napig releváns szakmai eredményeket, s felhasználóbarát formában meg is osszuk ezeket kollégáinkkal, a társszakmák képviselőivel és az érdeklődő laikusokkal. A kiemelkedő „történetek” felelevenítése és csokorba gyűjtése a szakmai tagozatok rendszerző munkáját is segíteni fogja.

A gyakorlatgyűjtemény elkészítésének volt ugyanakkor egy harmadik motivációja is. A KÖFE Norvég Civil Támogatás Alap által finanszírozott programjában több, mint két éven keresztül dolgoztunk kistelepülési csoportokkal és szervezetekkel működésük és szolgáltatásaik közösségi alapokra helyezése, vagy a meglévő közösségi alapok erősítése érdekében. Projektünk egy vállalt célja egy jó gyakorlat gyűjtemény elkészítése volt. Munkánk előrehaladtával úgy döntöttünk, nem kívánjuk precízen definiálni, hogy mitől lesz egy közösségfejlesztői gyakorlat jó gyakorlat. Úgy gondoltuk, a legjobb mérce az idő: azok a projektek, folyamatok, kezdeményezések, melyek évek, évtizedek múltán is élnek a szakmai köztudatban, részei a képzési anyagoknak, csak jók lehetnek. Jelen gyakorlatgyűjtemény válogatásának alapja tehát: az időtállóság.

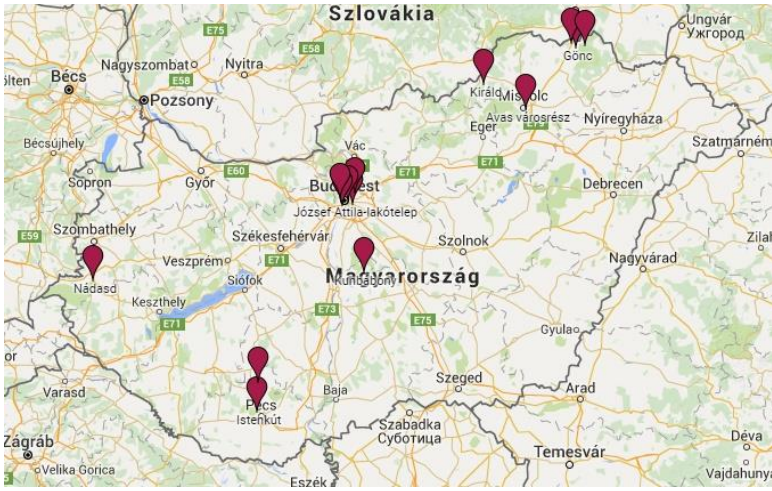

A gyűjtemény összeállításával megkezdett munkát folytatni fogjuk, hisz jónak bizonyult gyakorlataink vannak még bőven. Kollégáink ma is dolgoznak az anyagok összeállításán, a terepi történetek feldolgozásán. S gyűjteményünkbe szeretettel várunk más szervezetek által elért eredményekről, „jó gyakorlatokról” szóló írásokat is.

A kötet összeállításában fiatal kollégánk, Tóth Vivien volt segítségünkre, neki köszönhetjük az írások csoportosításának szempontjait is. Örömmel tapasztaltuk, hogy az írások újraolvasása, a velük végzett munka a fiatalabb generáció gondolkodását is mozgásba hozta, ami újabb javaslatok és felajánlások megszületéséhez vezetett.

Tehát, folyt. köv….

Budapest, 2016. április 30.
Farkas Gabriella

A kötet tartalma:

Bevezető

Az önmagából építkező közösség

Istenkút – „A saját életünkről van szó!” (1997)

Királd – a meglévő források fakasztása (2001)

Célcsoportokra fókuszáló közösségi munka - idősek

Budapest, Újbuda – az idősekben rejlő források (2008)

Budapest, Hegyvidék – szépkorú „ügyes” emberek (2014)

Közösségfejlesztés lakótelepen

Miskolc-Avas – a városmegújítás csírái (2009)

Budapest, Újpalota – a „panelsztori” (2013)

Budapest, József Attila lakótelep – Egy-egy tő rózsa az „újonnan” érkezőknek (2004)

Települések közötti közösségépítés

Gönc - nem hullik a sült galamb az ölünkbe (2005)

Telkibánya - „csináljunk már valamit és ne csak beszélgessünk” (2005)

Hidasnémeti – Borsod-Abaúj-Zemplén megye közös tudása (2009)

A közösség erejével egy élhetőbb környezetért

Ág – kalákában épülő a bizalom (2012)

Budapest, Magdolna negyed – a lakosság SZEMei (2010)

Közösségfejlesztés kistelepüléseken

Nádasd – terv köré épül a közösség (2006)

Felső-Kiskunság – a közösségfejlesztés „otthona” (1998)

Kunbábony – szövetkezzünk egymásért (1997)
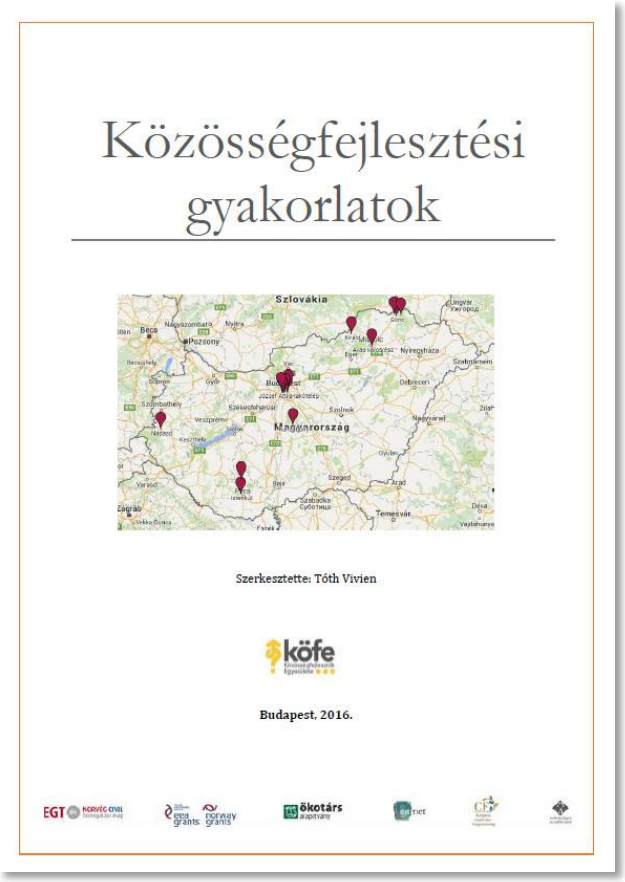
Felhasznált irodalom